

รายงานสรุปการรับคณะผู้ปฏิบัติงานโครงการพัฒนาทางเลือกในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน
บ้านห้วยसान อ.แม่ฮาด จ.เชียงใหม่

ณ โครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เชียงราย
และโครงการปลูกป่าสร้างคน รักษาต้นน้ำ บรรเทาอุทกภัย จ.น่าน
มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์
และโครงการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนในจ.อุดรธานี จ. กาฬสินธุ์ และจ. ขอนแก่น
มูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ

ระหว่างวันที่ 7 – 16 ธันวาคม 2560

1. ข้อมูลคณะ

ที่มาและ ความสำคัญ	ทีมพัฒนามูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เริ่มขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่
วัตถุประสงค์	ศึกษาดูงานด้านการพัฒนาของโครงการพัฒนาตอยตุงฯ เรียนรู้เกี่ยวกับ หลักการพัฒนาตามตำราแม่ฟ้าหลวงเพื่อนำไปปรับใช้ในพื้นที่ทำงาน
องค์ประกอบ	ผู้นำและชาวบ้าน จำนวน 17 คน ปลัดฝ่ายทะเบียน อ.แม่ฮาด และผู้แทนจาก กองทัพบก รวม 19 คน ชาย 13 คน หญิง 6 คน)
เจ้าหน้าที่รับ คณะ	888 ณรงค์ ประยงค์ พัทธมน ณัฏฐวรรค์ กมลทิพย์ ภูวิทย์ มาโนชญ์ พรพิมล ทีมภาคสนามน่าน เจ้าหน้าที่สถาบันปิดทองหลังพระ
แหล่งสนับสนุน งบประมาณ	รหัสงาน 935
หมายเหตุ	สถาบันปิดทองหลังพระฯ จัดการศึกษาดูงานในพื้นที่โครงการพัฒนาในภาค อีสานให้

2. สรุปเนื้อหาการเรียนรู้ของคณะ

วันที่ 7 ธันวาคม 2560

ช่วงเช้า

- 2.1. ชมวิดีโอ 18 นาทีเกี่ยวกับโครงการพัฒนาอยตุง
- 2.2. รับฟังบรรยายเกี่ยวกับโครงการพัฒนาอยตุงฯ และหลักการพัฒนาตามตำราแม่ฟ้าหลวง โดย
พีณรงค์เป็นผู้บรรยาย
 - ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย

พีณรงค์บรรยายเกี่ยวกับโครงการพัฒนาอยตุงฯ และหลักการพัฒนาตามตำราแม่ฟ้าหลวง

- วิถีชีวิตของคนอยตุงในอดีต คือ เผา ปลูกข้าวไร่ ซึ่งห้วยसानเลยจุดนี้ของดอยตุงมาแล้ว และสภาพป่าต้นน้ำด้านบนยังอุดมสมบูรณ์ดี ต้องช่วยกันดูแล และวางแผนพื้นที่ทำกินให้ดี
- หลักการพัฒนารากเหง้าของปัญหา เจ็บ จน ไม่รู้ ไม่มีใครอยากเป็นคนไม่ดี แต่เขาขาดโอกาสและทางเลือก ต้องช่วยเขาให้เขาช่วยตัวเอง และการพัฒนา 3 ขั้น คือ อยู่รอด พอเพียง ยั่งยืน
- การปลูกป่าเศรษฐกิจ กาแฟ แมคคาเดเมีย
- ธุรกิจเพื่อสังคมของดอยตุง การสร้างแบรนด์
- ชวนคุยว่ากลับไปห้วยसानจะต้องไปดูว่ามีสินค้าอะไรที่จะพัฒนาได้บ้าง เน้นสินค้าที่เป็นตัวเรา แต่มีปรับสีสันทันและรูปแบบให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดด้วย
- โครงการขยายผลทั้งในและต่างประเทศ สะท้อนว่าใช้หลักการเดียวกัน (แก้ความเจ็บป่วย แก้ความยากจน และแก้ความไม่รู้) แต่ปรับตามภูมิสังคม เน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมทุกระดับ

- การจะปลูกพืชทดแทนพืชเสพติดมีหลักคิดคือ ต้องมีรายได้มากกว่า ดีกว่า แต่จะปลูกอะไรต้องรู้ข้อมูลจริง สภาพพื้นที่ ความสูง ความเหมาะสมของพื้นที่ รู้รายได้ หนี้สิน และความคิดเห็นของชุมชนด้วย
- ความถนัด และเวลาของชาวบ้านผู้หญิงและผู้ชายต่างกัน ดังนั้นต้องจัดอาชีพให้เหมาะสมกับเวลา ความถนัด และให้เหมาะสมกับเพศ
- การบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ พื้นที่ป่า ป่าไผ่สอย พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ และส่วนที่จะใช้เป็นที่ทำกิน
- จุดเน้น การมาศึกษาดูงานครั้งนี้อย่ามองว่ามูลนิธิทำอะไร แต่เน้นให้มองว่าทำอย่างไรก่อน จากนั้นค่อยมาลงความคิดว่าจะทำอะไรต่อ
- ทำอย่างไร: ต้องเริ่มจากข้อมูลจริง โดยดู 3 ส่วน 1) พื้นที่ (น้ำ ดิน ป่า) 2) สังคม (คน วัฒนธรรม ประเพณี) 3) เศรษฐกิจ (สภาพหนี้สิน รายได้ เงินออม) ข้อมูลจริงสำคัญ ถ้าบอกข้อมูลผิด ทำให้แก้ปัญหาไม่ตรงจุด

2.3.ชมศูนย์ข้อมูลโครงการพัฒนาโดยดูๆ โดยพี่ตัว และพี่ณรงค์

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - การทำบัตรรับรองสถานะ ทำข้อมูลทะเบียนบ้าน หนังสือรับรองที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ข้อมูลประชากร และการแก้ปัญหาเรื่องสัญชาติ

คณะดูตัวอย่างการเก็บข้อมูลของโครงการพัฒนาโดยดูๆ ตัวอย่างการทำบัตร
การทำข้อมูลทะเบียนบ้าน และข้อมูลจากการสำรวจ

- แบบสำรวจในการเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลทุกหลังคาเรือน เก็บข้อมูลทุกมิติ ตั้งแต่ข้อมูลประชากร ทรัพย์สิน อาชีพ รายได้ หนี้สิน สุขภาพ ประเพณี วัฒนธรรม ทำให้เราทราบข้อมูลจริง และนำไปวางแผนพัฒนา

- อธิบายตัวอย่างการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามค่าเฉลี่ยของหมู่บ้าน เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน พื้นที่ป่า สุขภาพ สถานะการทำงาน สัดส่วนอาชีพ เช่น เห็นว่า สัดส่วนรายจ่ายสูงสุดคือค่าอาหาร ดังนั้นแผนการพัฒนาหนึ่งคือส่งเสริมการลดรายจ่ายด้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลที่เก็บมาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาได้ และเห็นผลของการพัฒนาก่อนและหลังโครงการได้

พี่ณรงค์และพี่ตัวอธิบายการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่สำรวจว่าสามารถนำมาวิเคราะห์
ทำให้เห็นปัญหา และนำมาใช้วางแผนการพัฒนาได้อย่างไร

2.4. คณะเดินชมหอแห่งแรงบันดาลใจ

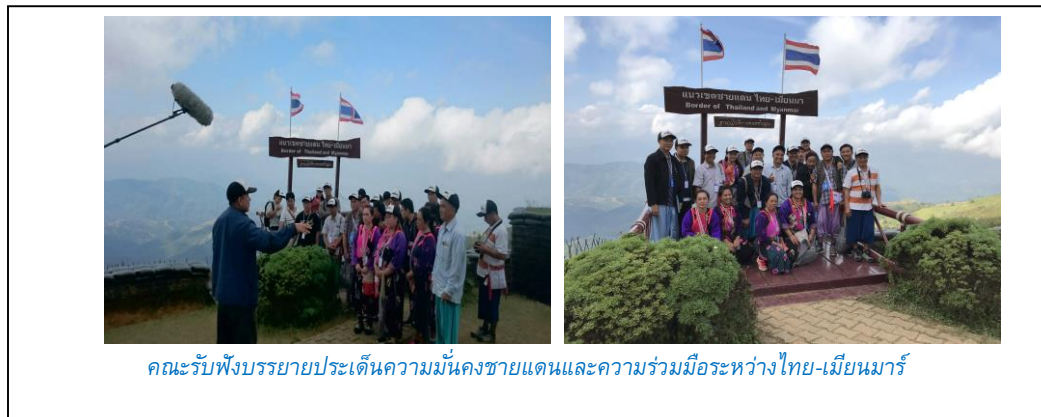

คณะเยี่ยมชมหอแห่งแรงบันดาลใจ

ช่วงบ่าย

2.5. รับฟังบรรยายเกี่ยวกับสถานการณ์ดอยตุงในอดีต ความมั่นคงชายแดนและความร่วมมือระหว่างไทย-เมียนมาร์

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย โดยพีพงษ์ศักดิ์
 - เล่าถึงชายแดนไทยพม่า ความสัมพันธ์และความร่วมมือของไทยและพม่า เช่น แนวกันไฟ 2 แผ่นดิน ซึ่งแก้ปัญหาเรื่องไฟป่าร่วมกัน เวลาเกิดเหตุก็จะแจ้งกัน
 - มีการกำหนดเขตแดนชัดเจน ไม่มีการบุกรุกล้ำกัน ควบคุมพื้นที่ต้นน้ำ กำหนดให้ลดการใช้สารเคมี พืชอะไรไม่ควรปลูกในที่สูง และกำหนดวันชิงเผาร่วมกัน
 - มีการไปมาหาสู่กัน เป็นพี่เป็นน้องกัน มีการพูดคุย ประชุมกันปีนึ่งอย่างน้อย 2 รอบ ระหว่างไทย (ดอยตุง) และพม่า (6 หมู่บ้านที่ติดกับดอยตุง)

- ข้อซักถามของคณะ
 - ส.อบต. (สมบูรณ์) ฟังโน้นปลูกอะไร คุณภาพเป็นยังไง: เดิมปลูกฝิ่น ตอนนั้นก็ปลูกกาแฟอาราบิก้าเหมือนกัน แต่คุณภาพยังไม่เท่าเรา
 - รองนายก อบต. ทำตอง ฟังนั้นมีปัญหาเรื่องเสียงวัวไหม: เริ่มมีการเลี้ยงวัวมากขึ้น ก็ต้องคุยและตกลงร่วมกัน ไม่ให้กระทบกับต้นน้ำ

2.6. พูดคุยกับผู้อาวุโสดอยตุงถึงเรื่องราวดอยตุงในอดีตและการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีโครงการพัฒนาดอยตุงฯ

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - ดอยตุงในอดีต เช่น เมื่อก่อนไม่มีต้นไม้ ทำไร่เลื่อนลอย ไม่มีถนน ต้องเดินทางไกลในการไปทำงาน แต่ละคนเล่าถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกฝิ่น เสพยา รับจ้างขนเฮโรอีน บ้างก็ครอบครัวย้ายมาอยู่ดอยตุง บ้างก็เป็นทหาร รับจ้างฝึ่งพม่า รับเงินเดือนเป็นฝิ่น มีผู้ปลูก ผู้ค้า ผู้เสพที่ได้รับการบำบัด

- คุณภาพชีวิตที่เปลี่ยนไป โครงการส่งเสริมอาชีพ ให้โอกาสต่างๆ เช่น แบ่งพื้นที่ทำกิน ส่งเสริมหมู่ ไม้ประดู่หางดำ

คณะร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้อาวุโสคอยดู

● ข้อซักถามของคณะ

- นายอาสาถามว่า ได้ยินว่าประเทศพม่า เดิมมีประเทศไทยใหญ่ แล้วพมามายึดไป จริงไหม?: ใช่ ชนกลุ่มน้อยก็กระจัดกระจาย กลุ่มชนเผ่าต่างๆ ก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะพม้ายึดและมีประเทศใหญ่ๆ สนับสนุน
- รองนายกอบต. ทำตอนถามว่า อยากให้ผู้ใหญ่ทั้งหลายช่วยแชร์ประสบการณ์ ตอนโครงการเข้ามาใหม่ๆ คิดยังไง คิดว่าเป็นไปได้ไหม มีความขัดแย้งอะไร ชักชวนคนในชุมชนในหมู่บ้านมาทำอย่างไร
 - ✓ ป้าโอ่ง: ตอนแรกโครงการเข้ามาป่าไม่เชื่อเลย เหมือนจะมาทูปหม้อข้าว ต้องคิดหนักเลย สมัยนั้นคนต่อต้าน กลัวว่าโครงการจะมาปลุกป่าทำลายไร่เราไหม ตอนหลังโครงการก็คัด อสพ. คนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านมาร่วมทำงานและเอากลับมาคุยในหมู่บ้าน ใช้เวลาสักพักก็เข้าใจ ตอนนี้โครงการสนับสนุนหมู่ วัว ไม้ประดู่ดำ ถ้าโครงการไปเข้าหมู่บ้านท่าน เดียวก็จะสบายแบบที่นี้
 - ✓ พี่ชาญชัย ส.อบต. แม่ฟ้าหลวงฯ: พอป่าไม่มาปลุกป่า เราถอนออกหมด ถ้าป่าขึ้น เราจะกินอะไร ตอนแรกก็ไม่เชื่อโครงการ กลัวเขามาไล่ไปอยู่ที่อื่น เพราะเราไม่มีบัตร เมื่อก่อนกินไม่อิ่ม นอนไม่หลับ แต่พอเปิดใจลองเข้าร่วมชีวิตก็เปลี่ยนไป เห็นโครงการเขาทำจริง บ้านห้วยसानโซด ดีที่โครงการเข้าไปจะดีขึ้นทุกอย่าง
- รองนายกอบต. ทำตอนถามว่า เคยได้ยินมาว่าโครงการยึดที่ทำกินของชาวบ้านจริงไหม

- ✓ ป้าโอง: จะยึดถ้าใครไม่มีบัตรของโครงการ ทำผิดกฎ คำอาวรุ ต้องโดนยึดหมด
- ✓ พี่พงษ์ศักดิ์: เราเน้นเอาข้อมูลจริงมาคุย ใช้ database มาคุยกัน ใครไม่มีที่ทำกินก็จัดสรร ไม่มีใครโกหกผลสถิติได้
- ประธานกลุ่มสตรี บอกว่าสนใจเรื่องหมู 20 ตัวที่คุณชายเคยพูดไว้
- ข้อสังเกตเพิ่มเติม
 - Session นี้คณะเริ่มเปิดใจ เริ่มสงสัย ชักถาม และร่วมแลกเปลี่ยนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด มีทั้งคำถามภายในวงใหญ่ และคำถามนอกวงกับผู้เฒ่าผู้แก่ส่วนตัว
 - คำถามวงนอกของนายก อบต. ท่าตอน คุยกับนายอาผ่า อาयी โดยเล่าว่า “ปัญหาของห้วยสำนคือเรื่องระดับน้ำ และความสูง ตัวหนูไม่ค่อยรู้ปัญหาในอดีตของพื้นที่หนูไม่รู้ทุกอย่าง เพราะเรียนนอกพื้นที่ สังเกตว่าชาวบ้านเองก็ยังไม่ค่อยเข้าใจโครงการ ชาวบ้านยังกลัว ไม่ค่อยเปิด สมัยก่อนจัดการกันอย่างไร”
 - ✓ อาผ่า อาयी: ตอนนีชาวนบ้านก็ยังไม่กลัวธรรมชาติ เราต้องหาทางให้เขาเข้าใจ ตัวเราต้องเข้าใจก่อน

นายกอบต.ท่าตอน และนายอาสาพูดคุยซักถามนอกรอบกับผู้อาวุโสอดอยดุง

2.7.ชมแปลงปลูกป่าเศรษฐกิจ แมคคาเดเมีย กาแฟอาราบิก้า และโรงงานแปรรูปแมคคาเดเมีย

คณะรับฟังบรรยายการปลูกและดูแลแมคคาเดเมีย

งานแปรรูปแมคคาเดเมีย

คณะรับฟังบรรยายการแปรรูปเพิ่มมูลค่าแมคคาเดเมีย และประโยชน์ว่า “ชาวบ้านได้อะไร”

งานส่งเสริมกาแฟ

คณะรับฟังบรรยายการปลูกและดูแลกาแฟ

- ข้อซักถามของคณะ
 - พื้นที่ความสูงเท่าไรเหมาะกับการปลูกแมคคาเดเมีย: ต้องสูง 800 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลขึ้นไป ถ้าความสูงเหมาะจะออกดอกนอกฤดู ประมาณ 20% ส่วนในฤดู ฤดู-กพ. เอาฝั้มาช่วยผสมเกสร และได้น้ำฝั้ดอกแมคคาเดเมียด้วย
 - เนื้อไม้แมคคาเดเมียเป็นยังไง: เป็นไม้เนื้อแข็งแต่เปราะ จึงมักเจอปัญหาเรื่องพายุ ต้องทำไม้ค้ำยันกันลมไว้
 - เมล็ดแบบไหนถึงนำไปเพาะได้ รายได้เป็นเท่าไรถ้าปลูก: ต้องเป็นเมล็ดแก่ ไม่มีรอยเจาะ ผลผลิตต่อต้น ต่อปี ได้ประมาณต้นละ 5,000 บาท

- ทำไมต้องปลูกหลายสายพันธุ์ แต่ละสายพันธุ์แตกต่างกันยังไง: เป็นการทดลองเพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่ดีที่สุด ดูลักษณะการติดผล เช่น ออกผลเป็นพวง ออกผลกระจาย รวมถึงลักษณะทรงพุ่ม ทรงต้นต่างกัน ใบคนละแบบ ผลก็ต่างกันด้วย
- จำเป็นต้องปลูกบนดอยที่เป็นแนวลาดชันใหม่: ดูที่สูงอย่างเดียว ถ้าราบจะจัดการง่าย

2.8. คณะเยี่ยมชมสวนแม่ฟ้าหลวงตามอรัญชัย

ช่วงคำ

2.9. สรุปบทเรียนประจำวัน

- โจทย์: วันนี้รู้สึกอย่างไรบ้าง
- กระบวนการ: ให้คณะแต่ละคนพูดความรู้สึกที่ละคน จากนั้นทีมงานจะสรุปรวมอีกครั้ง

คณะพูดความรู้สึกหลังจากศึกษาดูงานในวันแรก

- ความคิดเห็นของคณะ:
 - ประธานกลุ่มสตรี: “ดีใจที่ได้มีโอกาสแบบนี้ ขอคุณ 888 มีแรงกระตุ้นที่จะกลับไปพัฒนา อยากเป็นผลิตภัณฑ์ดีๆ ให้กับสังคม”
 - นายอาสา ลีเจริญวงศ์: “ขอคุณ 888 และทุกคนที่เกี่ยวข้อง ได้เปิดหูเปิดตา ได้รู้ในสิ่งที่ไม่รู้ กลับไปจะได้เปิดใจ ไปเล่าต่อให้คนอื่นรู้”
 - ว่าที่ รท.สุทิน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน: “ขอคุณที่ให้ความรู้ ส่วนตัวอยากรู้เรื่องไม้ผลเพื่อจะกลับไปทำต่อที่บ้าน”
 - นายสมบุรณ์ แสนจันทร์ (ส.อบต. บ้านห้วยसान): “ได้ฟังเรื่องคนต่างชนเผ่าเมื่อก่อนจับปืน ตอนนี้นำมาร่วมกันพัฒนาจนเจริญ บ้านเราเป็นเผ่าเดียวกันควรนำเอาไปเป็นแบบอย่าง พัฒนาบ้านเรา คิดว่าจะทำอะไรที่บ้านเราดี”
 - นายเรวัต แสนฉิ่ง (ผู้ใหญ่บ้าน): “ที่แรกชาวบ้านห้วยसानก็กลัว เหมือนที่ดอยตุงกลัว ทางนี้บอกว่าทีมงานนี้ดี ผมก็จะไปเล่าต่อชาวบ้านว่าดีจริง ไม่กลัว”

วันที่ 8 ธันวาคม 2560

ช่วงเช้า

2.1. รับฟังบรรยายสรุปเรื่องการพัฒนาการศึกษาในโครงการพัฒนาออยตุงฯ ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านเขาแหงพัฒนา โดยครูโทนี่และครูเอ

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - รูปแบบการเรียนที่เน้นเอาเด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักการของสมเด็จย่า คือ ช่วยเขาให้เขาช่วยตัวเอง เน้นปลูกฝังให้เด็กดูแลตนเองได้ เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กดูแลตัวเองได้ เขาก็จะดูแลชุมชนและสังคมได้
 - ห้องเรียนมอนเตสซอรี มีมุมต่าง ๆ ไว้ให้เรียนรู้ เช่น มุมคณิตศาสตร์ มุมภูมิศาสตร์ (มุมชีวิตประจำวัน) โดยใช้สื่อการเรียนรู้ให้เด็กได้เล่น ได้จับ ได้ทดลอง ทำโรงเรียนให้รู้สึกเหมือนเป็นบ้าน ให้เด็กปลอดภัย
 - อธิบายข้อมูลโรงเรียนโดยรวมในพื้นที่รอบโครงการทั้ง 8 โรงเรียน ได้แก่ จำนวนนักเรียน สัดส่วนแต่ละระดับชั้น สัดส่วนชาติพันธุ์ และการช่วยสนับสนุนงบประมาณการจ้างครูในพื้นที่ของโครงการ เพื่อลดปัญหาการย้ายของครู

- ข้อซักถามของคณะ
 - หลักสูตรมอนเตสซอรีเน้นอะไรเป็นหลัก: เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะเป็นตัวเด่น โดยครูจะเน้นเชื่อมเด็กเข้ากับสิ่งแวดล้อม ไม่ตำหนิเด็ก ให้เด็กมีอิสระกับสื่อการเรียนรู้ (ไม่ให้เกิดท่อง) เด็กจะพัฒนาตัวเองทั้งระดับกลุ่มและรายบุคคล

2.2. สังเกตการณ์การเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - ให้คณะเดินชมห้องเรียนมอนเตสซอรี ชั้นอนุบาล โดยอธิบายเสริมระหว่างคณะสังเกตการณ์ซึ่งเน้นให้เห็นว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่让孩子ทำเอง เล่นเอง

คณะสังเกตการณ์การเรียนรู้การสอนแบบมอนเตสซอรีชั้นอนุบาล 2

- ข้อซักถามของคณะ

- ปลัดถามว่า “หนึ่งห้องเรียนต้องใช้ครูกี่คน”
 - ✓ ครูเอ: โดยทั่วไปแล้วใช้ครู 1 คน เพราะว่าเน้นให้ครูเป็นผู้กระตุ้นและตั้งศักยภาพของเด็กเท่านั้น บางครั้งก็จะมีนักศึกษาฝึกงานมาช่วย
- รองนายก อบต. ทำตอน ถามว่า “มอนเตสซอรีเน้นแต่เด็กอนุบาลหรือ”
 - ✓ ครูเอ: จริงๆ ทำได้ถึงมัธยมเลย แต่จะเน้นเด็กเล็กและอนุบาล ของที่นี่ทำตั้งแต่อนุบาลถึง ป.3 ตั้งแต่ป.4-6 จะให้ทำเป็น Project based
- รองนายก อบต. ทำตอน ถามว่า “ผลการเรียนของเด็กเป็นไบบ้าง”
 - ✓ ครูโทนี่: เด็กอ่านได้ เขียนได้ คณิต และภาษาได้ และที่สำคัญคือเด็กภูมิใจในตัวเอง เด็กมีความสุข มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว

คณะซักถามครูโทนี่และครูเอตตลอดการสังเกตการณ์การเรียนรู้การสอนแบบมอนเตสซอรี

- ข้อสังเกตเพิ่มเติม

- คณะดูสนใจมาก (โดยเฉพาะ อบต. ปลัด ทหาร และกลุ่มสตรี) มีคุณนอกรอบกับครูโทนี่และครูเอ สอบถามเรื่องวิธีการสอน และให้สาริตการใช้สื่อสารเรียนการสอน และคุณนอกรอบกันในกลุ่มตัวเองว่าอยากให้โรงเรียนบ้านเราเป็นแบบนี้ อยากเอาไปเสนอผอ.โรงเรียนในพื้นที่ และส.อบต. กล่าวทั้งทำยาว่า สามารถนำครูในพื้นที่มาดูงานได้ใช่ไหม ซึ่งทางครูเอและทีมงานบอกยินดีเสมอ

2.3. คณะชุมชนผลิตและจำหน่ายงานมือ

โรงงานทอผ้า

- ข้อซักถามของคณะ
 - ลายนี้ใครเป็นคนคิด: ช่วยกันคิดกับดีไซน์เนอร์
 - ทอผ้าทุกวันไหม มีโอทีไหม: ทำงาน 8.00-17.00 น. พักเที่ยงหนึ่งชั่วโมง หยุดวันอาทิตย์วันเดียว ไม่มี โอที ต้องวางแผนให้ทันกับงาน กระจายงานให้แต่ละคนได้ทั้งลายยากและลายง่าย
- ข้อสังเกตเพิ่มเติม
 - กลุ่มสตรีสนใจแผนกตัดเย็บเป็นพิเศษ เพราะบอกว่าตนเองสามารถทำแบบนี้ได้ ทำเสื้อ กางเกง กระเป๋าก็ได้ แต่ต้องหาคนมาออกแบบให้ และคุยกับเจ้าหน้าที่เป็นระยะ (คุยเป็นภาษาชนเผ่า)
 - กลุ่มผู้ชายสนใจอุปกรณ์ ขั้นตอน และเทคนิคต่างๆ ในการทอ และตัวผลิตภัณฑ์ที่เป็นสำเร็จรูป

โรงงานกระดาษสา

- ข้อซักถามของคณะ
 - จะย้อมสีกระดาษยังไง : ต้องย้อมแต่แรกก่อนทำเป็นแผ่น

- เปลือกสาข้อมากิโลละกี่บาท : ราคาประมาณ 30 กว่าบาท

โรงงานกาแฟ

คณะเยี่ยมชมโรงงานกาแฟ

- ข้อซักถามของคณะ
 - กาแฟที่บรรจุถุง (กาแฟดิบ) ของเรามีน้ำตาลไหม 1 ซองชงได้กี่แก้ว: ไม่มีน้ำตาล ชงได้ 1 แก้ว
 - ต้องปลูกในความสูงเท่าไร เพราะที่ห้วยसानสูงแค่ 500: ควรสูงประมาณ 800 ขึ้นไป เพราะทำให้รสชาติและคุณภาพดี

โรงงานเซรามิก

คณะเยี่ยมชมโรงงานเซรามิก

ช่วงบ่าย

2.4. พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - ชมวิดิทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง
 - พี่ชี้เน้นว่าหลักการทำงานท้องถิ่นของที่นี่จะเน้นเรื่องความยั่งยืน เน้นการพัฒนาคนมากกว่าถนน หนทาง และบอกว่าการเป็นผู้นำต้องให้ความสำคัญกับ
 - 1) การรักษาคำพูด 2) ทำงานแบบไม่มีอคติ 3) ไม่เป็นคนน้ำเต็มแก้ว ต้องรับฟังเหตุผล 4) ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด และเสริมว่าต้องทำงานร่วมกับ

ท้องถิ่น ทำงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ผู้นำในพื้นที่เห็นภาพและมองไปทิศทางเดียวกัน และผู้นำต้องเป็นต้นแบบเคารพกฎกติกาของชุมชน

- ปลัดอบต.แม่ฟ้าหลวง เล่าถึงการทำงานกับชาวบ้าน โดยเห็นว่าต้องมีการสื่อสารกับชุมชนให้เข้าใจเสมอ ทั้งเรื่องงบประมาณ กิจกรรม และการทำงาน และคนทำงานต้องลงพื้นที่ ลงไปเห็นปัญหา รับฟังปัญหา และดึงหน่วยงานและชาวบ้านมาช่วยแก้ปัญหา
- นายทรงยศ (อดีตผอ.บ.ล.ช) เล่าถึงแนวคิดการชวนคนมาร่วมกลุ่มแปรรูปกาแฟเพื่อต่อตรงกับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งการแปรรูปคือเห็นว่า อะไรก็ได้ที่อยู่ในชุมชนอยู่แล้ว ไม่ต้องไปหาหรือซื้อจากที่อื่น พยายามแปรรูปให้เพิ่มมูลค่า และคิดหาตลาดรองรับ
- พี่วันชัย (ส.อบต. แม่ฟ้าหลวง) เล่าถึงการจัดการและดูแลเยาวชนในพื้นที่ และอธิบายการศึกษาของเยาวชนในหมู่บ้าน ให้หัวใจเยาวชนดูแลกัน มีปัญหาระหว่างกัน เช่น เด็กตีกัน ก็ให้ผู้ใหญ่เคลียร์กันก่อน ผู้ปกครองเคลียร์กันก่อน
- ตัวแทนที่ขายของที่กาดดอยตุง เล่าถึงการจัดสรรร้านขายของที่กาดดอยตุง ซึ่ง อบต.เป็นคนจัดการ ช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ประกอบการมือใหม่ เกิดตลาดชุมชนขึ้น ของที่ขายเน้นงานฝีมือ ทำให้มีรายได้มากขึ้น ส่งลูกเรียนหนังสือได้
- พี่ประเสริฐ (รองประธานสภา) เล่าถึงการรวมกลุ่มสหกรณ์ชา มีกฎของกลุ่ม คือต้องเป็นชาอินทรีย์ไม่ใช่สารเคมี ไม่ขยายพื้นที่เพิ่ม และไม่ยุ่งเกี่ยวยาเสพติด
- พี่วิทยา (รองนายก อบต.แม่ฟ้าหลวง) เล่าถึงความร่วมมือระหว่างชนเผ่า ทำให้ไม่ค่อยมีความขัดแย้งในพื้นที่ เน้นการคุยกันให้เข้าใจ ไม่มีการแบ่งงบประมาณแบบหารเท่า แต่ให้ตามความเหมาะสมด้วยเหตุและผล

คณะรับฟังการบริหารงานของ อบต.แม่ฟ้าหลวง

- ความเห็นและข้อซักถามของคณะ
 - ผู้ใหญ่บ้าน (นายเรวัต): จะทำงานอย่างไรดี เพราะตนเพิ่งเข้ามาเป็นผู้ใหญ่ใหม่
 - ✓ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฯ: การทำงานในหมู่บ้านเน้นเรื่องประชาคม โครงการที่ทำในหมู่บ้านต้องมาจากประชาคม และต้องเข้าถึงกิจกรรม และงานประเพณี วัฒนธรรมของหมู่บ้านด้วย
 - ✓ พี่ชื่น: ต้องมีความเป็นผู้นำ และดูสถานการณ์ของหมู่บ้านให้เป็น ต้องโปร่งใส ชี้แจงการใช้เงินทุกบาททุกสตางค์ กิจกรรมพัฒนาต่างๆ ที่ทำในชุมชนต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล ไม่มีอะไรให้เปล่า/ให้เต็ม
 - ✓ ทรงยศ: สิ่งสำคัญต้องทำให้หมู่บ้านสงบสุข ถ้าลูกบ้านมีปัญหายามดึกดื่น ผู้ใหญ่บ้านก็ยังไม่ได้นอน ต้องพร้อม 24 ชั่วโมง
 - ประธานกลุ่มสตรี: บอกว่าชอบแนวคิดของพี่ชื่น อยากให้ผู้นำเข้มแข็งอย่างที่พี่ และเอาประชาชนเป็นที่ตั้ง ตอนแรกที่เข้ามางงว่าทำไมแม่ฟ้าหลวงถึงเจริญแบบนี้ พอมาเจอผู้นำที่นี่ก็ไม่แปลกใจเลย จะนำกลับไปใช้
 - สมเดช (ตัวแทนเยาวชน): บอกว่าชอบแนวคิดการทำงานของที่นี้ที่จัดการกับเยาวชน ทำให้เยาวชนไม่มีปัญหา เพราะที่ห้วยसानเยาวชนก็ยังมีปัญหากันอยู่ อยากแก้ปัญหาต้องทำอะไรได้บ้าง
 - ✓ พี่วันชัย (ส.อบต. แม่ฟ้าหลวง): เอาผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านมาคุยกัน ตั้งกฎร่วมกัน ถ้าใครทำผิดให้ปรับ ยิ่งเป็นลูกผู้นำต้องปรับเยอะกว่า
 - พี่สงกรานต์: ที่หมู่บ้านปลูกอะไรไม่ค่อยได้ กลับไปต้องไปดูว่าจะทำอะไรได้บ้าง ต้องใช้เวลา และความขยัน
 - ประธานกลุ่มสตรีบอกว่า กลุ่มสตรีในพื้นที่มีความสามารถเรื่องการตัดเย็บ แต่ยังไม่มีโอกาส คิดว่าถ้ามีโอกาสก็พร้อม

- พี่สมบุรณ์ (ส.อบต.) เล่าว่าเรื่องการจัดการบริหารท้องถิ่นของที่นี่ต่างกับห้วยส้าน เพราะที่ห้วยส้านท้องถิ่นยังขัดแย้งกันอยู่ ผู้อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีปัญหากันอยู่ เวลาจะประชุมแต่ละฝ่ายก็ส่งแต่ตัวแทนมา
- รองนายก อบต. ทำตอน บอกว่าหลังจากฟังอบต.ที่นี่เล่าเรื่องบริหารแล้ว มองว่าอบต.ทำตอนเป็นเด็กน้อยไปเลย และการส่งเสริมต่างๆ เน้นเป็นไปตามกระแส ไม่มองตลาด และในเรื่องเยาวชนและกลุ่มสตรีในทำตอนยังมีความขัดแย้ง แบ่งกลุ่ม แบ่งแยก แม้อบต.ทำตอนจะมีงบบริหารเป็น 100 ล้าน แต่ผู้อบต.แม่ฟ้าหลวงที่มีงบบริหาร 50 ล้านไม่ได้เลย เพราะที่ทำตอนมีงบเท่าไรก็ต้องหารตามจำนวนหมู่บ้าน ไม่เน้นเลือกกิจกรรมพัฒนาที่เร่งด่วน การพัฒนาที่มีแต่เรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ไม่ค่อยสนใจเรื่องการศึกษาและพัฒนาคน ส่วนผู้นำก็มีปัญหาขัดแย้งกัน ไม่ค่อยคิดถึงชาวบ้าน อยากให้ผู้อบต.แม่ฟ้าหลวงเป็นพี่เลี้ยง จะคอยปรึกษามาเรื่อยๆ
- ✓ ปลัดอบต. บอกว่า ปัญหานี้มีหลายๆ พื้นที่ ทำตอนต้องหาตัวตนให้เจอ และพยายามไม่ทอดทิ้งท้องถิ่นที่ท้องถิ่น ดึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาทำกิจกรรมด้วยกัน ไม่ทอดทิ้งกัน
- ผู้ใหญ่บ้าน (นายเรวัต) บอกว่าพอมาดูงานก็เริ่มมีความคิดว่าจะนำไปปรับใช้ในหมู่บ้าน เริ่มเข้าใจว่าเราจะเริ่มยังไง ต้องกลับไปถามหลายๆ กลุ่มในหมู่บ้านว่ามีความคิดยังไงบ้าง และขึ้นอยู่กับทีมงานแล้วว่าจะช่วยออกความคิดเห็นยังไงบ้าง

2.5. พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนรุ่นใหม่

คณะร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนคองตุงรุ่นใหม่

- ข้อซักถามของคณะ
 - พี่สุทิน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) ถามว่าเยาวชนในแม่ฟ้าหลวง มีกิจกรรมอะไรบ้าง ทำให้แต่ละเผ่าสามัคคีกัน เคยมีปัญหากันบ้างไหม ถ้ามีปัญหากันจะแก้ปัญหายังไง

- ✓ กิตติคุณ (ทีมวิจัยพันธุ์พืช): มีสภาเยาวชน และมีกิจกรรมกีฬา 29 หมู่บ้าน ทุกเผ่ามาร่วมกัน เยาวชนสนใจเรื่องกีฬาอยู่แล้ว มีรางวัลจูงใจ คนก็ไม่มีปัญหากัน แต่ถ้ามีปัญหาหนักก็ต้องเอาผู้นำ เอากฎมาคุยกัน
- ✓ พี่ต๋อและพี่พิม (ทีมเด็กและเยาวชน): มีการจัดค่ายเด็กไผ่ดีช่วงอายุ ครอบคลุมตั้งแต่ 9-18 ปีในพื้นที่ เน้นให้ความรู้เรื่องยาเสพติด การป้องกัน เน้นให้เด็กมีเป้าหมายในชีวิต และรู้คุณค่าในตัวเอง รู้หลัก เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
- รองนายก อบต. ทำดอน ถามว่างบประมาณในการจัดกิจกรรมมาจากไหนบ้าง และโครงการเด็กไผ่ดีประสบความสำเร็จแล้วก็เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่ยังไม่สำเร็จมีวิธีการจัดการอย่างไร
 - ✓ กิตติคุณ: งบประมาณหลักมาจากอบต. มีให้ทุกปี และของบสนับสนุนเพิ่มเติมจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพิ่มเติมด้วย เวลาจัดกิจกรรมก็ไม่แบ่งรุ่น ใครอายุ 15-30 ปีก็มาเล่นด้วยกันได้
 - ✓ พี่พิม: การจัดค่ายไม่มีทางสำเร็จได้จากการจัดครั้งเดียว แต่จุดมุ่งหมายของค่ายคือทำให้เขารู้ว่าเขามีตัวตน ตัวเองมีศักยภาพ ทำให้เขารู้สึกว่ามีคุณค่า หัดตั้งเป้าหมายในชีวิต เห็นโอกาสที่มีในชุมชน
- รองนายก อบต. ทำดอนถามถึงผลการเรียนมอนเตสซอรี และการปรับตัวเมื่อออกไปอยู่นอกพื้นที่
 - ✓ พี่ต๋อ: เคยมีประสบการณ์เป็นครู และเห็นเด็กกลุ่มที่เรียนมอนเตสซอรี มาว่ากล้าพูด กล้าถาม และกล้าใช้ภาษาอังกฤษกับฝรั่ง
 - ✓ พี่เพชร (สังคม): เคยเป็นเด็กทุนของมูลนิธิ ตอนแรกก็ไปเรียนใหม่ๆ ก็ยังไม่ค่อยมีเพื่อน แต่มีการตั้งกลุ่มเด็กทุนดอยตุงคอยให้คำแนะนำกัน
 - ✓ น้องนา (ทีมเด็กและเยาวชน): ปัจจุบันทุนมีการเตรียมการพร้อมเดินทางให้พร้อมสู่มหาวิทยาลัย ส่งเสริมเด็กในพื้นที่ 29 หมู่บ้าน ขยายผลไปที่น่าน และรวมถึงลูกหลานพนักงานด้วย ให้เด็กเลือกคณะตามใจชอบ เปิดโอกาสให้เด็กทำงานที่อื่น และกลับมาทำงานในโครงการได้
- พี่สุทิน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) และรองนายก อบต. ทำดอน ถามว่าทำให้เด็กทุนสามารถทำงานที่อื่น/ นอกพื้นที่โครงการได้ หมายความว่าโครงการช่วยให้หรือเปล่า แล้วถ้าเด็กไปทำอาชีพที่โครงการไม่เห็นด้วย (เช่น พนักงานออฟฟิศ สาวโรงงาน) แต่เขาเต็มใจ โครงการจะอย่างไร
 - ✓ น้องนา: จะติดตามผลว่าได้ทำงานอะไร ดีหรือไม่ดียังไง มีอะไรต้องส่งเสริมหรือพัฒนาต่อได้หรือไม่ มีการติดตาม แต่ไม่ได้บังคับให้เด็ก

พี่พิม: ตอนสัมภาษณ์หนูจะถามว่า เขาเลือกคณะอะไร สาขาอะไร จะ
เน้นว่าให้เด็กทุนรู้ความต้องการและรู้ความสนใจของตัวเอง ไม่อยากให้
เลือกคณะตามกระแส แต่ควรเลือกตามความสนใจ

✓ พี่เพชร: ผมเป็นคนที่ไม่ได้เรียนตามฝัน เพราะสมัยก่อนไม่มีการแนะ
แนว ตอนนี้อยู่ในการจัดค่ายนักเรียนทุนก็ได้ให้คำแนะนำรุ่นน้อง

■ รอนายก อบต.ท่าตอน ถ้าเด็กที่ได้ทุนแต่เรียนไม่จบ

✓ พี่เพชรและน้องนา: เอาทุนคืน โดยให้จ่ายเพิ่ม 2 เท่า แต่ปัจจุบันมีการ
ติดตามอย่างใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัย โดยให้มหาวิทยาลัยส่งเกรดมา
เรื่อยๆ ถ้าเด็กอ่อนวิชาไหนก็มีการจัดติวโดยรุ่นพี่

■ พี่สมบูรณ์ (ส.อบต.) คุณสมบัติของเด็กทุน และถามนักเรียนทุนว่าหนักใจไหม
เวลาไปเรียน

✓ น้องนา: ต้องอยู่ในพื้นที่ มีเกรด 2.5 ขึ้นไป และสอบติดมหาวิทยาลัยแล้ว

✓ พี่เพชร: ไม่หนักใจเรื่องไปเรียน เพราะจากไปเรียน มีเรื่องหนักใจเรื่อง
เดียวคือต้องมีค่าใช้จ่ายจากที่บ้านด้วย

■ นายสมเดช (เขาวชน) อุปกรณ์กีฬาต่างๆ จัดหาจากไหนได้บ้าง

✓ เขียนแบบฟอร์มที่อบต. ขอยืมไปใช้ได้

■ สุพจน์ (ตัวแทนเขาวชน) เขาวชนที่บ้านไม่ค่อยเรียน บ้างก็ไปยุ่งเกี่ยวกับยา
เสพติด มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

✓ น้องนา: ทีมมีการลงไปสำรวจความต้องการของเด็กว่าคืออะไร เวลา
ว่างทำอะไร ทำไม่ถึงทำ ทำไม่ถึงไปแว้นซ์ และรวบรวมข้อมูลที่ได้มา
ไปเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการของเด็ก เช่น ชอบแว้นซ์
ชอบมอเตอร์ไซด์ ก็ส่งเสริมว่าสนใจการซ่อมมอเตอร์ไซด์ไหม เป็นต้น

2.6. สรุปบทเรียนประจำวัน

- โจทย์: จากการดูงานโครงการพัฒนาโดยตชช. 2 วันที่ผ่านมา คิดว่าปัจจัยความสำเร็จคืออะไร
- กระบวนการ: แบ่งคณะเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผู้ชาย จำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้หญิง
จำนวน 6 คน 3) กลุ่มเขาวชน จำนวน 6 คน (ไม่นับรวมปลัดและทหาร ซึ่งร่วมกันเขียน
ปัจจัยความสำเร็จแยก)

บรรยากาศการถอดบทเรียนประจำวัน

- ความคิดเห็นของคณะ ป้ายความสำเร็จที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ สามารถแบ่งหมวดหมู่ได้ ดังนี้

- คน/ชาวบ้าน

- ✓ ความขยัน ความอดทน มีวินัย ตั้งใจจริง
 - ✓ ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ เสียสละ
 - ✓ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
 - ✓ เปิดใจ ยอมรับความแตกต่าง รับฟังซึ่งกันและกัน
 - ✓ เคารพกติกา ให้เกียรติซึ่งกันและกัน
 - ✓ กล้ารับรู้ (ปัญหา) กล้าทำ

- ผู้นำ

- ✓ มีที่ปรึกษาที่ดี
 - ✓ ผู้นำเข้มแข็ง
 - ✓ ผู้นำบริหารแบบโปร่งใส
 - ✓ ผู้นำต้องไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก
 - ✓ ผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน
 - ✓ เป็นแบบอย่างที่ดี
 - ✓ ร่วมกันทำงานกับทุกฝ่าย

- กระบวนการ

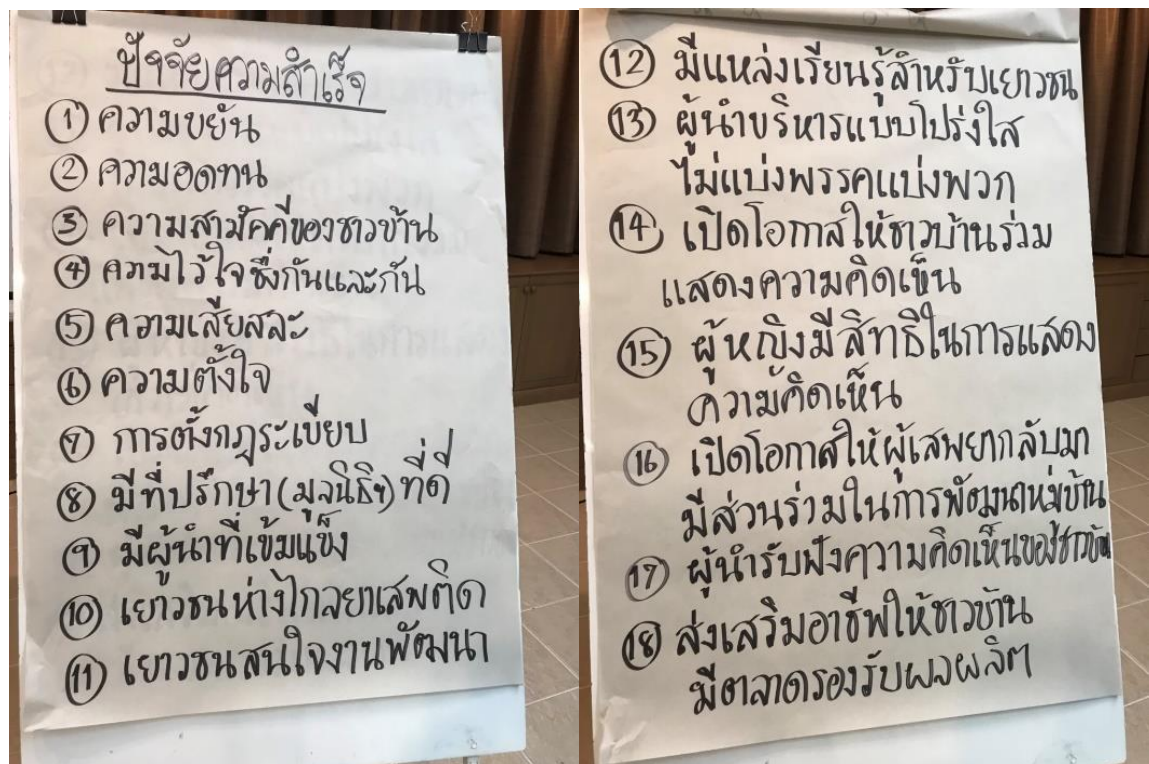
- ✓ ตั้งกฎระเบียบ
 - ✓ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วม (ชาวบ้าน ผู้หญิง ผู้ติดยา) แสดงความคิดเห็น
 - ✓ ปลุกฝังและพัฒนาคนตั้งแต่เล็กจนโต
 - ✓ พัฒนาชุมชน พัฒนาด้านการศึกษา และจัดกรรมด้านกีฬา

- ✓ มีการติดตามประเมินผลการทำงานพัฒนาอยู่เสมอ
- วิธีการ (เทคนิค)
 - ✓ ส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้าน และมีตลาดรองรับ
 - ✓ ใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่มีให้คุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด
 - ✓ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
- ผลที่เกิดขึ้น
 - ✓ เศรษฐกิจ
 - รายได้ดี อาชีพมั่นคง
 - ✓ สังคม
 - แก้ปัญหาयरุ่นทะเลาะกันได้
 - แก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดได้
 - เยาวชนสนใจการพัฒนา
 - มีแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชน

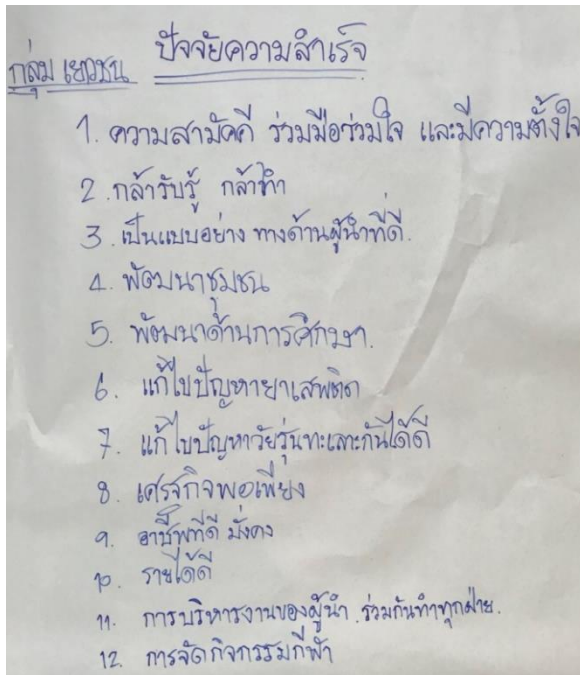
รายละเอียดปัจจัยความสำเร็จที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ

1. กลุ่มผู้ชาย

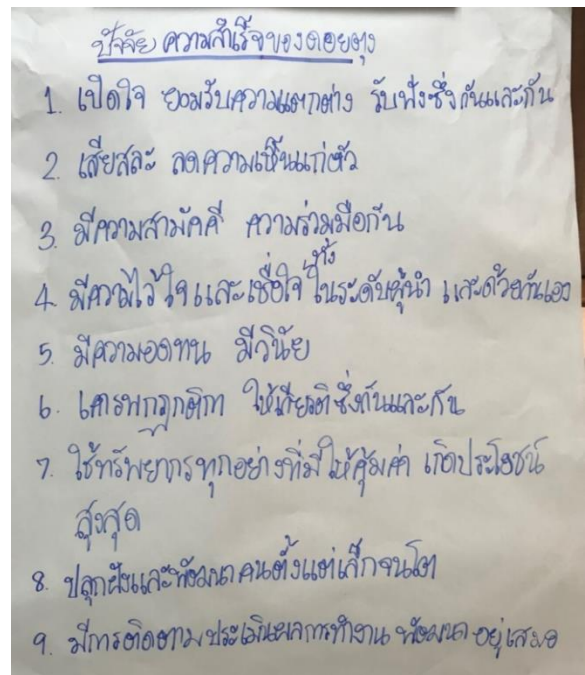

2. กลุ่มเยาวชน

3. กลุ่มสตรี

4. กลุ่มของปลัดและทหาร (คิดร่วมกัน ทำแยกกลุ่มออกมา และไม่ได้นำเสนอ)

- การเข้าใจปัญหาของตนเอง รับรู้ ยอมรับถึงสิ่งที่ตนเองจะต้องเปลี่ยนแปลง
- ต้องสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน นำไปสู่การร่วมมือเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน โดยไม่นำความแตกต่างทางชาติพันธุ์ กลุ่ม องค์กรมาเกี่ยวข้อง
- การสร้างระบบการศึกษาเพื่อให้ช่วยเขาให้ช่วยตัวเองได้ ให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดูแลชุมชนให้เกิดความภาคภูมิใจ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ
- การบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นและท้องที่ ต้องไม่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม
- เคารพผลประชาติ ประชุม ประชาคม หลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งภายหลัง
- ด้านเศรษฐกิจให้มีการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าให้ความรู้การเพาะปลูก ผลิต แปรรูป และการตลาด
- การสร้างให้เกษตรกรเล็งเนความสำคัญของคุณภาพผลผลิต ความซื่อสัตย์ในการสร้างผลผลิต เพื่อสร้างการยอมรับและความไว้วางใจจากลูกค้า
- การมองไปในอนาคต สิ่งหาผิดพลาดในอดีตต้องแก้ไข มุ่งสร้างความเป็นอยู่ของตนเองของชุมชนให้ดี โดยได้รับโอกาสจากมูลนิธิ หน่วยงานราชการ
- ดึงองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ประสพการณ์ในแต่ละด้าน เช่น ส่งเสริมอาชีพ การศึกษา
- การมาดูงานครั้งนี้ทำให้ชาวบ้านรู้ว่าตนเองต้องแก้ปัญหาในพื้นที่ สามารถดึงความต้องการของตนเองที่ต้องการให้ชุมชนดีขึ้นอย่างไร เช่น การศึกษา การบริหารจัดการ เศรษฐกิจ เอาไปปรับใช้ในพื้นที่ให้เหมาะสม

วันที่ 9 ธันวาคม 2560

ช่วงเช้า

2.1. ระหว่างเดินทางจากเชียงรายไปน่าน พี่ณรงค์บรรยายระหว่างการเดินทาง

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - อธิบาย Key success factors จากการถอดบทเรียนร่วมกันของคณะ โดยจัดกลุ่มเป็น คน/ชาวบ้าน ผู้นำ กระบวนการ วิธีการ และผลของการพัฒนา และเสริมว่าปัจจัยความสำเร็จที่จะไปพบและเรียนรู้ที่จังหวัดน่านอีกคือ การพัฒนาอาสาสมัคร ซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านที่จะมาร่วมคิด ร่วมทำ และพัฒนาหมู่บ้าน โดยการคัดสรร. ไม่จำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้ แต่ต้องมีความตั้งใจจริง ช่วยเหลือทีม คนเหล่านี้จะอยู่ในพื้นที่และพัฒนาในชุมชนอย่างยั่งยืน
 - ชี้ให้เห็นกระบวนการสำคัญของโครงการพัฒนาตอตุ้งๆ ว่า การวางแผนมีการวางแผนร่วมกับชุมชนเป็นระยะ ดังนั้นของห้วยสันต้องมีการเก็บข้อมูลและวางแผนชุมชนร่วมกัน ซึ่งมีทั้งแผนเร่งด่วน (Quick hit) ระยะสั้น (1 ปี) กลาง (2-3 ปี) ยาว (6-12 ปี) ซึ่งแผนต่างๆ วางแผนตามข้อมูลรายครัวเรือนที่ต้องเก็บ
 - เน้นย้ำอีกครั้งว่าเป้าหมายหลักอยากให้เน้นดูงานว่าชาวบ้านเขาทำสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร ส่วนเรื่องเทคนิคหรือความรู้บางตัว เช่น มะนาว เลี้ยงหมู ทำอย่างไรเป็นสิ่งที่ค่อยกลับไปคุยอีกทีหลังจากกำหนดทิศในการพัฒนาร่วมกันกับชุมชนห้วยสันแล้ว
 - พี่ณรงค์ชวนคณะคุยแต่ละคัน โดยชวนคุยถึงศักยภาพที่ชุมชนมี แต่ละคนปลูกอะไรบ้าง มีผลผลิตเท่าไร รายได้เป็นยังไง เช่น มะม่วง น้ำผึ้ง นมผึ้ง งานปักผ้า เพื่อนำไปสู่การคุยเรื่องของการเพิ่มผลผลิต จัดการผลผลิต แปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่ม รวมกลุ่ม และหาตลาดเพิ่ม

2.2. ศึกษาดูงานแปลงเกษตรผสมผสานของนางสาวปัทมพร พิชัย (พี่เกียง)

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - พี่เกียงเล่าถึงความเป็นมาว่าเดิมพื้นที่ปลูกข้าวโพด แต่ไม่มีหัว ทั้งไว้เป็นพื้นที่ว่างเปล่า พอโครงการเข้ามาก็จัดโซนปลูกพืชผสมผสาน ซึ่งแม่ฟ้าหลวงฯ และปิตทองฯ เข้ามาช่วยเรื่องจัดระบบน้ำ (ปัญหาน้ำมุด)
 - บรรยายกิจกรรมในแปลงผสมผสาน ข้าวนาดำ พริกซูปเปอร์ฮอท พริกใหญ่ มะแขว่น มีทำปศุสัตว์ (ทั้งกินและขาย) หมู เป็ด ไก่ตันทุนเท่าไร รายได้เท่าไรหนี้สิน และพาคณะเดินชมพื้นที่จริง ระหว่างพาชมคณะส่วนหนึ่งสนใจการปลูกพริกไทย

พี่เกียงอธิบายต้นทุน รายได้ และการใช้หนี้หลังเข้าร่วมโครงการ

คณะเยี่ยมชมแปลง และซักถามเทคนิคการปลูกเพิ่มเติม

- ข้อซักถามของคณะ
 - ผู้ใหญ่บ้านเรวัตพริกไทยปลูกแซมในสวนมะม่วงหรือยางพาราได้ไหม
 - ✓ ปลูกบนต้นมะม่วงได้เลย หรือทำเสาให้พริกไทยเลื้อย ส่วนต้นยางปลูกไม่ได้ เพราะมีน้ำยางย่อย พืชไม่เกิด และแสงไม่ลอด
 - พริกไทยขายที่ไหน
 - ✓ ตลาดประชารัฐ กิโลดิบโลละ 100 บาท
 - พี่สมบูรณ์ (ส.อบต.) ถามว่ามะนาวมีปัญหาพวกศัตรู เช่น พวกเพลี้ย เชื้อรา แคงเกอร์ยังไง
 - ✓ ให้แต่งกิ่งเปิดกระโหลกให้แสงลง ไม่ให้มีความชื้น พวกเชื้อรา แคงเกอร์มีปัญหาน้อยกว่ามะนาวแป้น มะนาวนี้ทนแล้ง ต้องดูแลสม่ำเสมอ มีใช้ยาช่วยบ้างแต่ไม่ให้มีสารตกค้างเกิน 7 วัน
 - 888 ให้เล่าว่า ก่อนโครงการเข้ามาทำอะไรอยู่ ไปกทม ได้เงินวันละเท่าไร มีเงินกลับมาให้ครอบครัวเท่าไร แล้วทำไมโครงการเข้ามาแล้วอยากทำแตกต่างกับโครงการอื่นยังไง

- ✓ เดิมไปร้อยมาลัยที่จ.อุตรดิตถ์ ร้อยมาลัยเดือนละ 1,000 บาท ทำอยู่ 4 เดือน จากนั้นกลับบ้าน และไปทำก่อสร้างที่กทม. ได้วันละ 100 บาท เงินไม่พอใช้ ไม่มีเงินกลับให้ครอบครัว
- ✓ ที่เข้าร่วมกับโครงการเพราะไม่อยากไปกรุงเทพฯ ทำทุกทางเพื่ออยู่กับพ่อแม่ ตอนแรกไม่เชื่อโครงการ แต่เห็นโอกาสเลยลองดู ได้ไปดูงาน แล้วเห็นพ่อพวงอยู่บนดอย เลยสงสัยว่าไปอยู่ได้ไง เอาน้ำมาจากไหน เลยเป็นตัวจุดประกายให้ทำของตัวเอง
- นายจรรยา (หมอผี) ถามว่าการปลูกพริกต้องมีโรงเรือนไหม
 - ✓ พี่เกียงบอกไม่ต้องมีโรงเรือน ใช้ผ้าพลาสติกเจาะรูคลุม เก็บความชื้น กำหนดการให้น้ำด้วย บ้องกันหญ้า และ 888 เสริมว่าถ้าจะปลูกพริก ต้องดูแรงงาน ถ้ามี 2 คน ปลูกได้ไม่เกิน 2 งาน ไม่งั้นเก็บไม่ทัน
- หมู่บ้านเป็นดอยจะปลูกพริกได้ไหม
 - ✓ พี่เกียงบอกว่าไม่ควรปลูก และ 888 เสริมว่าต้องไปหาว่าจะปลูกอะไร ดูตลาดด้วย 888 บอกแนะนำได้ แต่ชาวบ้านต้องเป็นคนทำเอง สำคัญต้องมีใจ

ช่วงบ่าย

2.3. ศึกษาการเลี้ยงหมูของนายพุมิพงศ์

- ข้อซักถามเพิ่มเติม
 - พี่สมบุญถามว่าพ่อพันธุ์มาจากไหน: เอาพันธุ์ของบ้านยอดผสมกับหมยซาน
 - ถ้ามีพ่อพันธุ์ตัวเดียวแล้วขยายลูกเยอะจะมีปัญหาไหม: ต้องระวังไม่ให้เลือดชิด
 - 1 แม่ได้ลูกหมูกี่ตัว: ได้ 19 ต่อคอก แม่ตัวเดียวมีลูก 110 ตัว ตอนซื้อตัวแม่มา ราคาแค่ 850 บาท
 - เลี้ยงแล้วมีปัญหาเรื่องโรคไหม เช่น โรคปอดบวม ซึ่งเกิดในหัวย่น: ไม่มี แต่ต้องดูแลดีๆ โดยเฉพาะช่วงเมษายน ต้องอาบน้ำให้บ่อยๆ หมูจะโตเร็ว

คณะเยี่ยมชมคอกหมู และซักถามรายได้และปัญหาการเลี้ยง

2.4. ศึกษาดูงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมะนาวบ้านยอด ความร่วมมือกับภาคเอกชน พุดคุยกับ คณะกรรมการกลุ่ม

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - ประธานกลุ่ม บรรยายความเป็นมาในการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สเปคมะนาว วิธีการเก็บสินค้า การขนส่ง ปริมาณการส่งมะนาวต่อครั้ง การทำงานของกลุ่ม การแบ่งสรรกำไรของกลุ่ม สวัสดิการกลุ่ม เงินทุนหมุนเวียน รายได้เฉลี่ยต่อรายของสมาชิก
- ข้อซักถามของคณะ
 - พี่อาสา ถามว่ามะนาวต้องปลูกพื้นราบอย่างเดียวหรือปลูกบนดอยได้ไหม ต้องใช้น้ำมากไหม ระยะปลูกเป็นเท่าไร
 - ✓ ปลูกด้านล่าง (พื้นราบ) ลูกตกกว่า บนดอยลูกจะน้อยกว่า น้ำไม่ต้องใช้มากนัก ปลูกระยะ 5x5 เมตร
 - นายสมชาย (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) ถามว่ามะนาวแป้นมีปลูกกันบ้างไหม
 - ✓ ที่นี้ปลูกตามิติดกันเกือบหมด คนทางนี้จะกินตามิติดิ คนกรุงเทพฯ ชอบมะนาวแป้น
 - ทหารถามเรื่องการรวมกลุ่มว่าสมาชิก 93 รายนี้ เป็นผู้ปลูกหมดไหม แล้วเงื่อนไขการเก็บส่งกำหนดทั้งกลุ่มเหมือนกันไหม ถ้าอยู่นอกรอบแม็คโค ชายที่ไหน รถขนส่งมีของตัวเองหรือเปล่า
 - ✓ สมาชิกเป็นผู้ปลูกทั้งหมด ถ้ากลุ่มรู้รอบชายแม็คโคจะมาคุยกับสมาชิก เก็บข้อมูลสมาชิกว่าแต่ละคนน่าจะเก็บกี่กิโลกรัม ตามรอบของแม็คโค ส่วนนอกกรอบก็ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ส่วนรถก็จ้างไปส่งที่วังน้อย
 - ทหารถามว่า สมาชิกบางคนได้เงินไม่เท่ากัน คือผลิตได้น้อยหรืออย่างไร
 - ✓ ขึ้นอยู่กับพื้นที่ แต่จะดูที่เกรดมะนาวเป็นหลัก ต้องคัดเกรด ราคาที่ส่งแม็คโคก็จะแพงกว่าพ่อค้าคนกลาง

คณะรับฟังความเป็นมาและการจัดการกลุ่มวิสาหกิจมะนาวบ้านยอด

2.5. ศึกษาฐานฝายและการบริหารจัดการน้ำ

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - เล่าความเป็นมาว่า คลองส่งน้ำได้งบจาก รพช. ปี 32 (เร่งรัดพัฒนาชนบท) แต่มีปัญหาน้ำมุด หน้าแล้งน้ำจะไม่มี โครงการเข้ามาสำรวจ เอาเข้าของนามาร่วมกันขุดลำเหมือง แบ่งกะมาขุด ไม่จ้างแรงขุด แต่โครงการมีอุปกรณ์ให้ และให้คณะกรรมการหมู่บ้านจัดการกันเอง เมื่อก่อน 1 ไร่ 40 ถึง ตอนนี้อยู่ 60-70 ถึงพอโครงการเข้ามาก็ล้มตาอำปากได้ มีการทำแนวกันไฟร่วมกัน 10 กม. แก้ปัญหาเรื่องไฟป่า
 - โครงการมีงบให้ดูแลป่าอนุรักษ์ป่า ไร่ละ 10 บาท ถ้ามีไฟป่า ปรับไร่ละ 500 บาท ระหว่างหมู่บ้านมีกฎเครือข่ายลุ่มน้ำช่วยยอดเยี่ยม ไม่มีไฟป่าให้ 5,000 มีมาจากบ้านไหนปรับ 5,000 บาท
 - การจัดการน้ำ กำหนดกรรมการชัดเจน มีการเก็บเงินสมาชิกไร่ละ 10 บาท/ปี ไว้เอาเงินซ่อมแซมลำเหมืองเอง ไม่ต้องรอเงินรัฐ

รับฟังบรรยายการบริหารจัดการน้ำ

- ข้อซักถามของคณะ
 - เวลาเก็บตัวตัดต้นทังไว้ไหน
 - ✓ ต้องปรับเงิน ไม่ให้ตัดต้น ให้ตัดกิ่ง เพราะต้นไหนสมบูรณ์ก็จะขึ้นใหม่ ห้ามตัดเกินกำลัง

2.6. ศึกษาฐานแปลงเพาะกล้า อ.บัว จ.น่าน

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญของการบรรยาย
 - แปลงเพาะบัวมีการเพาะกล้าไม้ป่าปีละ 2-4 ล้านต้น
 - 888 ให้พี่แก้วเล่าถึงประวัติก่อนมาทำงานกับโครงการ และที่มาของความชำนาญในการปลูกผักและเพาะกล้าไม้ป่าในปัจจุบัน

- ลุงยงค์บรรยายเกี่ยวกับการเลี้ยงคลั่งบนต้นจามจุรี และเล่ากระบวนการปลูกป๊าวว่าต้องปลูกคน ให้ท้องอืดก่อน ยกตัวอย่าง รายได้การปลูกกล้วยเทียบกับรายได้การปลูกข้าวโพด ยกตัวอย่าง การขายกล้วยแบบไม่ได้คุณภาพ ทำให้ราคาตก ถูกพ่อค้ากดราคา ดังนั้นสิ่งสำคัญต้องเน้นเรื่องคุณภาพ ควบคู่กับความขยัน และซื่อสัตย์

คณะรับฟังบรรยายการเพาะกล้าไม้ป่าที่แปลงเพาะบัว

2.7. คณะเดินทางไปยังสำนักงานเปียงกอ๋อ รับประทานอาหาร แนะนำทีมงาน และเข้าที่พัก

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญ
 - 888 แนะนำทีมงานทั้งทีมหน้างานและทีมสนับสนุน เพื่อให้เห็นความสำคัญของทีม การทำงานตั้งแต่เรื่องการจัดการองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง การบริหารโครงการและกิจกรรมพัฒนาใน จ.น่าน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นให้แก่คณะ

บรรยายกาศการแนะนำตัวทีมงาน และพูดคุยของ 888 ร่วมกับคณะ

วันที่ 10 ธันวาคม 2560

ช่วงเช้า

2.1.888 ชวนคณะห้วยसानพุดคุย

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการชวนคุยและกระตุ้นคณะ
 - 888 ชวนคณะคุยว่าก่อนจะกลับห้วยसानต้องมีโครงการ และถามว่า จากที่เห็น การดูงานที่ตอยตุงแล้วอยากเป็นแบบนี้ใช่ไหม ซึ่งทุกคนพยักหน้าพร้อมเพรียง
 - 888 บอกว่า ความต้องการต้องมาจากทุกคน กลับไปบ้านต้องเลือก อสพ. ให้มาอยู่กับผม ให้วันละ 300 บาท ต้องหาความต้องการของทุกคน (ทุกคนเท่ากัน ไม่มีใครใหญ่กว่ากัน) รับรู้ปัญหา จากนั้นจะเอามาวิเคราะห์รู้ความต้องการของแต่ละกลุ่ม (ไม่ปรากฏชื่อ) ความต้องการพวกนี้จะกลายมาเป็นกิจกรรมพัฒนา
 - 888 ถามว่าตอนนี้ทุกคนกลัวผมออกจากห้วยसान จริงไหม? ทุกคนตอบ “จริง”
 - 888 ถามว่ากลับไปจะเริ่มต้นยังงี้
 - ✓ พี่สงกรานต์และพี่อาสาตอบว่า สิ่งแรกที่กลับไปจะดูว่าเริ่มที่ไหนก่อน และดูเรื่องดิน เรื่องหมู ที่ห้วยसानเลี้ยงปล่อย และมีกลิ่น ส่วนมากเลี้ยงไว้กินเอง ทำพิธี งานศพ งานแต่ง ถ้ามีเยอะก็ขาย
 - 888 เสริมว่า หมูผมตอบโจทย์ ถ้าคุณมีลูกหมูน้อยก็ต้องไปซื้อ ถ้าลูกหมูเยอะ และไม่ต้องเสียค่าอาหารจะช่วยคุณได้เยอะ และชวนคุยต่อว่าใครในหมู่บ้าน เอาหมูมาคลอदनดักบ้าง หมูป่วยใครรักษาได้บ้าง ถ้าไม่มีใครในหมู่บ้านทำได้อีกก็ไม่ให้หมู ต้องอบรมให้มีหมอมูในหมู่บ้านก่อน
 - 888 ให้พี่บุญหลาย อสพ. เล่าตอนเข้ามาอบรมอสพ.

888 กระตุ้นและชวนคณะห้วยसानพุดคุยเกี่ยวกับโครงการที่จะเกิดขึ้นที่ห้วยसान

2.2. ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำทีมงานและบรรยายการหลักการทำงาน

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการบรรยาย
 - แนะนำทีมอสพ. และทีมงานของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ และมูลนิธิปิดทองฯ โดยแนะนำหน้าทีมงาน ขอบเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ และที่สำคัญคือ เน้นให้เห็นว่า อสพ. ที่ทำงานในพื้นที่เป็นคนของแต่ละหมู่บ้าน
 - อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา การทำงานร่วมกันทุกระดับ อธิบายบทบาทและการทำงานของอสพ. ที่ช่วยในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ชี้ให้เห็นว่า อสพ. ในพื้นที่จะเข้าถึง และเข้าใจชุมชนได้ดีเพราะชาวบ้านในชุมชนไว้วางใจที่จะบอกข้อมูล
 - กระบวนการขับเคลื่อนงานคือ ต้องลงมือทำ จัดการ ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และปรับปรุง เริ่มจากรับรู้ปัญหา เข้าใจ ตระหนัก สร้างกระแส ทำให้ระเบิดจากข้างใน ร่วมลงมือทำ โดยเน้นตอบโจทย์ว่าชาวบ้านได้อะไร

- รับชมวิดีโอเรื่องการจัดการป่า (วิดีโอไทยพาณิชย์) และ 888 เล่าให้ฟังถึงตอนเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ท่านทรงเห็นว่าการปลูกป่าเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้นายกรัฐมนตรีอุดหนุนโครงการปลูกป่าที่นาน 2.5 แสนไร่

2.3. เดินทางไปบ้านน้ำช้างเพื่อเดินป่าดูการบริหารจัดการพื้นที่

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการบรรยาย
 - ลุงยงค์ บรรยายระหว่างเดินทางไปน้ำช้าง เล่าถึงบรรยากาศข้างทาง มีการปลูกกล้วย อธิบายถึงปัญหาเดิมในพื้นที่ที่มีการรุกป่า การจัดสรรพื้นที่ เล่ากระบวนการว่าเอาผู้นำ ชาวบ้าน อาสาไปดูงานที่อีสาน เห็นมูลค่าไม้เศรษฐกิจ เช่น พะยุง ตันยางนา (น้ำมันจากตันยางนา) กลับมาชาวบ้านก็อยากปลูกไม้มีราคา จึงส่งเสริม พะยุง ยางนา ประดู่ และมีการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกรักป่า ปลูกป่าประดู่ และให้ความรู้เรื่องอาชีพจากพืชเศรษฐกิจให้กับเด็กๆ ในพื้นที่

- เดินป่าบ้านน้ำช้างเพื่อศึกษาการจัดการพื้นที่ป่า อธิบายถึง สภาพบ้าน เขตแดนเพื่อนบ้าน การจัดสรรพื้นที่ป่าตามดอยตุงโมเดล ป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจ (ตำว กาแฟ มะม่วงหิมพานต์) ป่าใช้สอย พื้นที่ทำกิน แปลงป่าเศรษฐกิจ อธิบายถึงไม้ในดวงใจ (เงาะ น้อยหน่า) ที่โครงการสนับสนุนให้ชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านปลูกไว้กินเองเป็นหลัก เน้นย้ำว่าสำคัญคือต้องมีกฎกติกา ทำแนวกันไฟร่วมกัน กำหนดค่าปรับต่างๆ
- พี่ต้อมเล่าว่าตนเองเริ่มจากมาเป็นอสพ. แล้วเริ่มเชื่อมั่นโครงการ จากนั้นเริ่มปรับเปลี่ยน ทำให้ชาวบ้านเห็นก่อน เดิมความเชื่อมั่นโครงการมีแค่ 35% พอทีมงานปลูกให้เห็น ขายให้ดี ความเชื่อมั่นมีเพิ่มเป็น 75% และ 95% ในปัจจุบัน ทุกวันนี้ให้คนเห็นเอง เปรียบเทียบแต่ละแปลงเอง แปลงที่ปลูกข้าวโพดกับปลูกเตี๋ยเป็นยังไง รายได้เท่าไร

เดินป่าเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของบ้านน้ำช้าง

ช่วงป่า

2.4. รับฟังบรรยายสรุปเรื่องการบริหารจัดการป่าโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม พูดคุยกับผู้นำ ชาวบ้าน และอดีตผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการบรรยาย
 - ผู้ใหญ่กานต์ เล่าถึงประวัติศาสตร์การต่อสู้ การยุติการต่อสู้ ความไม่เป็นธรรม เรื่องการประกาศเขตป่าสงวน จนท.รัฐล้มชุมชน ที่ของราษฎรราษฎรผิด รัฐไม่ผิด การแบ่งแยก ความเอะเปรียบ การไม่มองชาวเขาเป็นคนไทย ชาวบ้านอยู่มาก่อนที่ป่าไม้ หรืออุทยานเกิดขึ้นมา สมัยก่อนต่อสู้ด้วยอาวุธ ปัจจุบันต่อสู้ด้วยปาก ท้อง เสรีภาพ สิทธิ
 - เล่าว่าครั้งแรกไม่ยอมรับมฟล. กับปิดทองฯ จนมาเห็นว่าบ้านเปียงซ้อได้ต่อท่อ 8-10 กิโลเมตร ชนลูก เลยแอบตามดูโครงการ 2-3 ครั้ง เจ็บปวดกับป่าไม้ ชาวบ้านเข้าคุก 16 รายเพราะทำมาหากิน (ไม่ได้ทำผิดกฎหมาย) ขอให้โครงการทำในหมู่บ้านตัวเอง “เมื่อก่อนยังพากันถือปืนไปตายได้ ปัจจุบันนี้ก็ไม่มียะไรต้องกลัวแล้ว แล้วรบด้วยท้อง ด้วยปาก จะกลัวทำไม ชุมชนต้องลุกขึ้นมาทำเอง ถ้ากลัวก็อย่าทำเลย”

- การปลูกป่า ปลูกคน มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ออกระเบียบจัดการป่า เน้นให้เอาชุมชนความคิดของชุมชนเป็นที่ตั้ง ทำให้ชุมชนเป็นเจ้าของ อดีตชาวบ้านไม่รู้สิทธิถึงความเป็นเจ้าของ จุดไฟเผาป่าเอง ปัจจุบันทุกคนหวงป่า มีเครือข่ายกับเพื่อนบ้านเรื่องการดูแลป่า และมีเอกสารอนุญาตให้เป็นที่ดินทำกิน
- จากนั้นพี่ตี๋มีเล่าต่อว่า รุ้นลูกไม่ใช่ปิ่นแล้ว ใช้ปากกา ใช้การให้เกียรติกันและกัน บรรยายสภาพพื้นที่ทั้งหมด สัดส่วนของป่าแต่ละประเภท โดยยึดหลักดอยตุงโมเดล ระยะแรกคนเข้าใจโครงการแค่ 35% ต่อมาใช้สภากาแฟ เอาผู้นำกรรมการ คณะทำงานในพื้นที่เป็นตัวอย่างจนถึงความเชื่อมั่น ปัจจุบันประมาณ 95% จุดสำคัญที่สำเร็จคือ ไม่ได้พูดอย่างเดียว แต่ทำไปด้วย (ทำจริง ทำให้เห็น) พูดไปด้วย กว่าจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจต้องใช้เวลาช้านาน แต่ความสำเร็จจริงๆ ตอนนี่ที่เกิดขึ้น 100% แล้ว ใช้เวลาตั้ง 7 ปี
- เล่าถึงการนำกองทุนดูแลป่าของหมู่บ้าน มาลงทุนในการแปรรูปผลผลิต
- ปช.เหียบ เล่าถึงงานรำลึกบ้านน้ำรี และเล่าให้ฟังถึงการรวมกลุ่มในชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มแปรรูปหม่อน (มีสมาชิก 120 คน ปลูกประมาณ 400 ไร่ ปลูกต้นแล้ว 2 ปีก็เก็บได้ปีละ 2 งวด ตค.-พ.ย. และ มีค.-เม.ย) กลุ่มทอผ้า ซึ่ง 888 ชี้ให้คณะเห็นว่า พื้นที่ห้วยสำนก็มีศักยภาพในการปลูกหม่อน
- 888 เสริมว่าจะทำอะไรจะต้องปลูกบนกระดาด ปลูกอะไรก่อน ต้นทุนเท่าไร จะได้ผลผลิตเท่าไร ตลาดอยู่ไหน ใครซื้อ ราคาเท่าไร (ดูราคาย้อนหลังไปให้ไกลที่สุด) ซึ่ง 888 บอกว่าต้องให้อบต. คัด โดยมพล. และปัดทองฯ ก็จะช่วยคิด ซึ่งการมาดูงานครั้งนี้เน้นว่า ต้องทำไงให้คณะมีศรัทธา ถ้าคณะเชื่อแล้วเชื่อแค่ไหน แล้วคนที่ไม่ได้มาดูงานจะทำยังไงให้เขาเชื่อ เอาไปเล่าต่อ เขาก็ไม่เชื่อ

ฟังบรรยายการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของบ้านน้ำช้าง

- ข้อซักถามเพิ่มเติม
 - รองนายก อบต. : ช่วยขยายความกองทุนปลูกป่า และที่มาที่ไป
 - ✓ กองทุนปลูกป่า/ กองทุนหมู่บ้านเป็นเงินที่โครงการมอบให้ชุมชน ถ้าป่าไม่ไหม้ให้ไร่ละ 10 บาท ถ้าไหม้ก็ 500 บาทไร่ เป็นการสอนให้ชาวบ้านดูแลป่า
 - 888 ถามต่อว่า ที่นี้มีป่ากี่ไร่
 - ✓ มีป่า 42,000 กว่าไร่ ได้ปีละ 420,000 ปีแรกไหม้ 7 ไร่ โดนหักไป เพราะคนลาวจุด เลยต้องไปประสานกับทางผังลาว โดย 888 เสริมว่าโครงการจ่ายค่าดูแลป่าให้ 5 ปี เพราะหลังจากนั้นป่าเศรษฐกิจก็จะโต ชาวบ้านจะดูแลป่าเองไม่ให้ไฟไหม้ป่าเศรษฐกิจ ดังนั้นต้องช่วยชาวบ้านก่อน ก่อนที่จะให้ชาวบ้านช่วยตัวเอง
 - พี่สมบุญ : ทำซาใบหม่อนได้ไหม
 - ✓ ทำได้ แต่ยังไม่ค่อยมีเวลาทำ เพราะต้องเก็บพีชผลทั้งปี ทั้งกาแฟ หม่อน กล้วย

2.5. ศึกษาโรงงานแปรรูปกล้วยน้ำว้า

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการบรรยาย
 - พี่ติ่ม โรงงานแปรรูปกล้วยเริ่มมา 1 ปี แหล่งเรียนรู้มาจาก อ. พุ่งช้าง บรรยายขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่ ซูดสไลด์ ซูดทอด และซูดคัดเกรด โดยรับกล้วยจากชาวบ้าน 250 ครอบครัว ส่งออกโรงงานสยามบานาน่า จ.กาญจนบุรี ส่งไปครั้งละ 1,098 กิโลกรัม ต่อเที่ยว

ฟังบรรยายโรงงานแปรรูปกล้วยน้ำว้า ขั้นตอนการผลิต การจัดการ และการรวมกลุ่ม

- ข้อซักถามเพิ่มเติม
 - ผู้ใหญ่บ้านเรวัต ขั้นตอนทำยังไง ใส่เกลือไหม
 - ✓ เลือกกล้วยสุก 70-80% เวลาแช่กล้วย ไม่ต้องใส่เกลือ ไม่งั้นกล้วยจะแข็งและดำ แต่เวลาทอดให้ใส่ครึ่งช้อนชาต่อกะทะลิตร กล้วยที่ดำให้แช่น้ำและปิดฝาถุงให้แน่น ถ้าส่งโรงงานต้องทำตามกฎโรงงาน แล้วแต่ประเภทกล้วย ต้องวิเคราะห์ % กล้วยให้เป็น ต้องใช้ตาจริงมอง ต้องทำเอง

2.6. กิจกรรมการเรียนรู้ 4 ฐาน

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการบรรยาย
 - ตลาดชุมชน: เน้นเรื่องการรับซื้อผลผลิต โดยมีมาตรฐานการรับซื้อกำหนดชัดเจน เช่น กาแฟ กล้วยมะม่วงหิมพานต์ พักทอง พักเขียว พริกแห้ง และมีการรับซื้อสินค้าที่มีศักยภาพของชุมชนมาจำหน่าย เป็นการรวบรวมสินค้าการเกษตร และติดต่อพ่อค้าคุณธรรมมารับซื้อในราคาที่เหมาะสมเป็นธรรม
 - ✓ นายกอบต. ถามว่าชาวบ้านมาส่งที่นี้หมดไหม: ไม่ได้มาส่งหมด แต่ส่วนใหญ่มาส่งที่นี้
 - ✓ พี่ชนี้ ถามว่าลูกเต๋อยปลูกได้ต้นมะม่วงได้ไหม: ลูกเต๋อยต้องใช้แสงพอได้อยู่ แต่ต้องดูว่ากิ่งพินกันไหม ต้องให้แสงลอด
 - ✓ ส.อบต. เล่าว่าปลูกพักทองและพักเขียว แต่มีปัญหาเรื่องการขายเช่นกัน ตอนปลูกไม่เคยหาตลาดไว้ก่อน เมื่อผลผลิตออก พ่อค้ามาซื้อกดราคายังไงก็ต้องขาย
 - ✓ หมายเหตุ* กลุ่มผู้หญิงพูดกันเองว่า เราปลูกแต่ตามกระแส เลยขายอะไรไม่ค่อยได้ ตามที่ 888 พูดเลย มีหลายอย่างที่ปลูกได้ตั้งเยอะ ถ้าโครงการช่วยเรื่องตลาด กลับไปก็พร้อมทำทุกอย่างเลย

ฟังบรรยายเกี่ยวกับการจัดการตลาดชุมชน

- 1 ไร่ 1 แสน น้องหนึ่งบรรยายการใช้พื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ไม่ใช่สารเคมี เพื่อลดต้นทุน เน้นให้เกิดรายได้รายวัน รายเดือน รายปี และปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ตัวอย่างเช่น หลุมต้มยำ หลุมส้มตำ อธิบายการเพาะกล้าผัก การคำนวณ การจัดการโรงเรือนเพาะกล้า และเน้นว่าถ้าปลูกพืชเชิงเดี่ยวจะมีความเสี่ยงเรื่องราคา
 - ✓ นายก ถามว่าพลาสติกปูบ่อพวงอายุกี่ปี: อยู่ได้ประมาณ 5 ปี นอกจากได้น้ำ ยังได้เลี้ยงปลาด้วย ตัวอย่างบ่อนี่นำเสนอคือขนาดชุดแค่ 1 เมตร

ฟังบรรยายเกี่ยวกับการจัดการ 1 ไร่ 1 แสน

- แปรรูปมะม่วงหิมพานต์ ให้ความรู้เรื่องการเก็บ การขาย มาตรฐานความชื้น ขั้นตอนการตาก การต้ม การกระเทาะเปลือก กระบวนการลอกเยื่อ แบ่งเกรด เมล็ด การใช้เปลือกเป็นเชื้อเพลิงสำหรับต้ม
 - ✓ ฟังภาถามว่า ถ้าเจอเม็ดเสียเยอะ จะทำยังไง: ทำเป็นอาหารสัตว์ได้

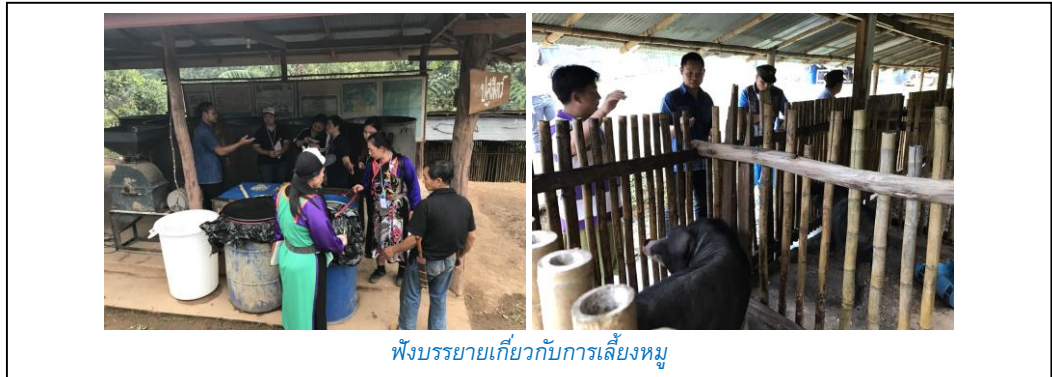
ฟังบรรยายเกี่ยวกับการจัดการ การแปรรูปมะม่วงหิมพานต์

- โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ใช้ตากผลผลิต โรงสีลูกเดือยอธิบายถึงลูกเดือยหลังสี 3 แบบคือ เม็ดเต็ม เม็ดกลาง เม็ดแตก และกลไกของการสีลูกเดือย
 - ✓ นายกอบต. เปลือกกับเม็ดเสียทำอะไรได้บ้าง: เอาไปทำปุ๋ยหมัก

ฟังบรรยายเกี่ยวกับการจัดการโรงสีลูกเดือย

- คอกหมู การเลี้ยงหมูตามความต้องการของชุมชน ชนเผ่าได้ใช้ประโยชน์ในพิธีกรรม ต้องใช้หมูดำ และนำมากิน ข่าย ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ได้ แต่ขั้นตอนก่อนเลี้ยงต้องจัดตั้งต้องปลูกกล้วยเพื่อเป็นอาหาร ตั้งกองทุนสุกร (เอาไป 1 ถิ่น 3 เพื่อหมุนเวียน) ตั้งกฎระเบียบ คณะกรรมการ มีหมอมูในชุมชน และอธิบายการทำอาหารหมูหมัก ซึ่งคณะดูสนใจดี เพราะบางคนเลี้ยงอยู่แล้ว และอยากนำสูตรอาหารไปใช้บ้าง

ช่วงเย็น

2.7.สรุปบทเรียน

- สรุปประเด็นจากการเรียนรู้
 - พี่ณรงค์บรรยายทุนแต่ละระดับ ทุนอาชีพ (เกษตร ปุศสัตว์ งานมือ) ทุนธรรมชาติ (น้ำ ดิน ป่า) วัฒนธรรม ความเชื่อ กระแส และรากเหง้า โดยเน้นย้ำว่าคนเป็นปัจจัยหลักในการก่อหนี้ สร้างรายได้ อธิบายหลักการพัฒนาตามตำราแม่ฟ้าหลวงฯ อยู่รอด พอเพียง ยั่งยืน
 - ชวนคณะคิดว่าบ้านห้วยส้านมีดีอะไร แต่จะรู้ได้เมื่อมีการเก็บข้อมูล จะเก็บข้อมูลต้องหาสพ.จากหมู่บ้าน เพื่อจะดูว่าทุนแต่ละด้านเป็นอย่างไร
 - ยกตัวอย่างการวิเคราะห์ปัญหาทุกมิติทั้งลุ่มน้ำ (โดยใช้กราฟแมงมุม) และการเติมเต็มและเพิ่มศักยภาพแต่ละด้าน (ต้องออกแบบการพัฒนาาร่วมกัน) และชวนคณะห้วยส้านคิดปัจจัยความสำคัญ โดยจะเน้นส่วนของกระบวนการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
 - อธิบายแผนที่ของบ้านห้วยส้าน เล่าว่าสัดส่วนพื้นที่โดยรวม ปลูกอะไรบ้าง แต่ยังไม่รู้รายละเอียดรายแปลง ใครครอบครองพื้นที่ไหนบ้าง และอธิบายถึงกระบวนการก่อนจะทำกิจกรรมพัฒนาใดๆ ได้ ต้องจัดการทั้งกระบวนการบริหารทั้งระบบ ถึงจะเกิดรายได้ เช่น ทำเรื่องหมู ต้องคิดทั้งพันธุ์หมู อาหาร คนดูแล ยา ความรู้เรื่องการรักษาโรคเบื้องต้น

พิธีทรงสรุปประเด็นการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน

- ช่วงทานอาหารเย็นสังเกตเห็นบรรยากาศการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างคณะกันเอง และ 888 ที่ดีมาก คณะคิดว่าจะเริ่มต้นการพัฒนาในพื้นที่ตนเองอย่างไร แต่ยังไม่รู้วิธีการเริ่มต้น
- หลังทานข้าวเย็น 888 ชวนคิดว่ากลับไปจะทำอะไร
 - 888 ถามคณะว่า กลับไปจะทำอะไร เพราะมองว่าต่างคนต่างมีความคิดเห็นส่วนตัว 17 คนอาจมีความคิดมากกว่า 50 อย่าง ถ้ากลับไปแล้ว 17 คนนี้ต้องเป็นแกนนำไปคุยกับคนที่เหลือในหมู่บ้าน ถ้าไม่คุยและตกลงแนวทางร่วมกัน ความคิดจะยิ่งแตกไปอีก พวกคุณต้องคุยกัน ตกลงกัน คิดกันเอง แต่ถ้าคิดออกนอกกลุ่มทางก็จะค่อยตบเข้าประเด็น ดังนั้นคณะห้วยส้านจะต้องช่วยกันตั้งตุ๊กตามีอะไรที่อยากทำบ้าง ต้องทำอันไหนก่อน อันไหนสำคัญที่สุด ไม่เล่นพรรค ไม่เล่นพวก และ 17 คนเห็นด้วย และภายในวันที่ 16 ตุ๊กตานี้จะสมบูรณ์ขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดเวลาเสนอมา อย่าเอาตัวบุคคล และอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง (ความคิดไม่เหมือนกัน อย่าโกรธกัน คุยกันด้วยเหตุผลที่ดี ที่เหมาะกับสิ่งแวดล้อมนั้นๆ)
 - ผู้ใหญ่เรวัต: ถ้ามีเรื่องน้ำแล้ว ก็จะให้เกษตรที่ดินมาตรวจสอบดินว่าบ้านห้วยส้านจะปลูกอะไรได้ และให้ชาวบ้านปรึกษากันว่าอยากจะปลูกอะไร
 - ✓ 888 บอกว่า งั้นให้ถามชาวบ้านตรงนี้เลย ให้คิดว่าตัวเองอยากปลูกอะไร เน้นว่าอะไรที่อยากทำ ให้ฟันธงไปเลยว่าอยากทำอะไร (เอาความเห็นของตัวเองเลย ยังไม่ต้องเอาคนอื่น แต่ให้คิดว่าพรรคพวก

คุณจะเอากับคุณใหม่) คุณมั่นใจว่าทำแล้วคนอยากทำด้วย สมมติฐาน
นี้คือ มีน้ำ มีดิน มีตลาดแล้ว

- พี่สุทิน: ต้องการปลูกไม้ผล มีที่ดิน 4 ไร่ (เฉพาะสวน) เป็นที่ราบ ไม่ติดนา สูงกว่านา ปีที่แล้วปลูกเสาวรส ไม่ได้ดูแล และไม่มีน้ำ คิดว่าจะปลูกไม้ผล แต่น้ำก็ยังไม่มีมา ก็ต้องหาไม้ผลให้น้อย
 - ✓ 888 เสนอแนวคิดที่ทำไม่ว่า 4 ไร่ที่มีไปขุดบ่อไว้ 1 ไร่ แล้วเอาน้ำไว้เลี้ยง 3 ไร่ตอนหน้าแล้ง โดยน้ำบ่อก็เลี้ยงกุ้ง หอย ปลาได้ อาจจะไ้มากกว่าปลูกเสาวร 1 ไร่ คิดต่อไปว่า ปลาอะไรราคาแพง กินอาหารอะไร หาอาหารจากไหน
- พี่อสา: ปลูกพืชที่ไม่ต้องการน้ำเท่าไร มะม่วง เงาะ ลิ้นจี่ มีที่ 20 ไร่ แต่ไม่มีน้ำ กำลังคิดว่าสวนที่ว่างจะปลูกอะไรดี อยากปลูกต้นประดู่ด้วย อาจจะปลูกเงาะบางส่วน ปลูกหม่อน
 - ✓ 888 บอกว่าถ้าอยากปลูกหม่อนจะต้องเช็คกับทางดอยคำว่าเขาต้องการเท่าไร เพราะเขามีโควตารับประกันอยู่ ปล. 888 โทรเช็คให้ทันที ซึ่ง 888 บอกว่ามีการส่งเสริมที่แม่จันแล้ว ใกล้กับโรงงานกว่าดังนั้นไม่คุ้มถ้าจะลงทุน
- นายชนกฤต อยากเลี้ยงปลิงบนต้นลิ้นจี่ (888 บอกไม่ได้) มีปลูกกล้วยด้วย และเลี้ยงหมูไว้ 10 กว่าตัว เลี้ยงไก่ดำไว้ 20 กว่าตัว เลี้ยงเฉพาะแม่พันธุ์ตัวเดียว ที่เหลือเลี้ยงตอนตัวผู้ไว้
 - ✓ 888 บอกว่า นี่ทำดาราเดียวกับเรา ให้ไปต่อยอดให้ดีขึ้น ดูไม่ให้เลือดชิด เอาพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ของเราไปจัดการ และให้พี่เอ็ดสงพี่เสมไปให้สร้างหมอดินเปล่าในหมู่บ้านให้ได้
- นายสมบุรณ์ ที่เปล่าไม่มี มีสวนลิ้นจี่ ต้นปาล์ม เมื่อก่อนคิดว่า คิดก่อน ทำก่อนจะได้เปรียบ แต่ทำคนเดียวแล้วไม่มีตลาดก็ไม่รอด ที่สวนปาล์มมีสร้างแทงค์น้ำไว้ มีเลี้ยงหมูขาวและหมูดำ มาดูงานแล้วดูเครื่องชอยต้นกล้วย ดัดแปลงจากเครื่องพ่นยา พืชที่สนใจคือ ไม้พุ่ม ทุเรียน (กำลังศึกษาอยู่ว่าพื้นที่ห้วยसानพอจะปลูกได้ไหม เพราะว่ามีระบบน้ำในสวนแล้ว) และเสริมว่าทำมะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง และนวลคำด้วย ไม้ผลได้เปรียบและออกช้ากว่าที่อื่น
 - ✓ 888 เสริมว่าวันที่ 19-20 ธ.ค. นี้ จะไปที่ยะลาไปเรื่องทุเรียน การปลูกทุเรียน ดูแลทุเรียน ทุกขั้นตอน และจะปลูกทุเรียนไม่ให้สูง เพื่อจะเก็บง่าย ๆ และคุยกับคูโบต้าว่าจะทำรถเก็บทุเรียน (ต้องประหยัดแรงงานของคน) ส่วนเรื่องมะม่วงถ้าทำได้มาตรฐาน จะคุยกับ CP ให้ส่งไป

เมืองจันทบุรี ขออย่างเดียวให้ได้มาตรฐานและคุณภาพดี (เดี่ยวจะ
แนะนำให้รู้จักกับขุนศรีวันที่ 16 นี้)

- นายสมชาย ปลุกลิ้นจี่จักรพรรดิ แต่มีข้อเสียคือ สุกช้ากว่าพันธุ์อื่นๆ พ่อค้าลง
จากตอไปก่อน อยากจะเอาลิ้นจี่ออก และจะปลูกอโวคาโด เพราะมีโครงการ
หลวงฯ เป็นสมาชิกโครงการหลวงอยู่แล้ว ส่วนกล้วยก็มีปลูกไว้แล้ว 2-3 ไร่
ตอนนี้มีกล้วย แต่ไม่รู้จะแปรรูปยังงัย รู้สึกเสียดายที่ไม่มีความรู้เรื่องแปรรูป
เพราะขายได้แค่ 2-3 บาท และปลูกไว้สำหรับเป็นอาหารหมู ใช้คนสับเอง ไม่มี
เครื่องจักร
 - ✓ 888 เสริมว่า เอาเครื่องสับหอยไป โดยโครงการให้เครื่อง แล้วจ้าง
ชาวบ้านทำ แล้วค่อยคืนให้มูลนิธิ จะได้เอาไปทำต่อที่อื่นได้
- สงกรานต์ ตอนนี้เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ปลูกมะพร้าวน้ำหอม (1 ไร่ 30 กว่าต้น) มี
ปลูกกาแฟด้วย อยากต่อยอดเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่กระดุกดำ (เลี้ยงไว้ 30 กว่าตัว)
ตอนนี้มีสวนลิ้นจี่อยู่ อยากตัดทิ้ง และปลูกประดู่
 - ✓ 888 แถวบ้านคุณมีมะพร้าวน้ำหอมอีกไหม ผมสามารถทำให้มะพร้าว
คุณเป็นมะพร้าวกะทิได้ แต่มันต้องห่างจากต้นมะพร้าวอื่นๆ เป็น
กิโลเมตร เสนอว่าให้เลี้ยงไก่ดำ (จะเอาดำล้วน หรือขนขาว หรือขน
ทอง) ซึ่งจะขายได้แพง
- สมเดช ปลูกลิ้นจี่ไว้ 4 ปี เก็บ 2 ครั้ง เคยปลูกอโวคาโดไว้ 6 ต้น แต่พอตัดทิ้งไป
แล้ว เพราะต่อมาเกาะ คิดว่าอยากจะปลูกอโวคาโด และเลี้ยงปลา
 - ✓ 888 ให้คิดว่า 1 ไร่ปลูกอโวคาโดได้เท่าไร ไปคิดมา
- สุพจน์ อยากปลูกมะนาว พริกไทย
 - ✓ 888 ไว้คู่กับประยงค์ต่อยอดกัน ไปศึกษาว่ากี่ปีเก็บผลผลิตได้
- วิภา (สาว) อยากปลูกต้นประดู่ อยากรีบปลูกไวๆ เพราะต้องใช้เวลานาน ถ้าน้ำ
เสร็จก็ยากลงมะนาว อยากทำมะนาวให้ออกในช่วงที่มันไม่ออก
 - ✓ 888 มีพื้นที่ทั้งหมดกี่ไร่ : มีประมาณ 10 กว่าไร่ เป็นที่ดอย
- พีรชณี อยากไปปลูกกล้วย และแปรรูปกล้วย กล้วยฉาบ เบรคแตก และอยาก
เลี้ยงหมูหมุยซาน ตัวใหญ่ๆ อยากทำ 1 ไร่ 1 แสนที่ดูงานด้วย เพราะมีที่อยู่แค่
2 ไร่ และอยากทำเรื่องการเย็บปัก
 - ✓ 888 คิดให้ดีกว่าอยากทำอะไร เราหาคำว่าความรู้มาให้ ไม่มีอะไรที่เราทำ
ไม่ได้
- พีตรุณี อยากปลูกกล้วย มีที่ 2 ไร่ เลี้ยงหมู 10 ตัว

วันที่ 11 ธันวาคม 2560

ช่วงเช้า

2.1. คณะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเองระหว่างรับประทานอาหาร

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญ
 - นายก อบต. คุยกับผช.ผู้ใหญ่บ้าน โดยคุยนอวงวงกันเองว่า เราต้องช่วยกันคิดนะว่าจะปลูกอะไรเสริมระหว่างรอช่วงนี้ดี ปลูกพริกไทย ปลูกมะนาว อะไรได้ไหม นอกจากกล้วยแล้ว
 - 888 ชวนคณะพูดคุย และยกตัวอย่างการทำงานกับอบสพ. ที่ยิ่งอ (มีประเด็นด้านยาเสพติดเกี่ยวข้อง) ส่งเสริมโรงเห็ด มีแปลง เลี้ยงปลา ตั้งกองทุนสำหรับซื้ออาหารมาทำ (เน้นการแก้ปัญหาเรื่องปากท้อง และให้โอกาสคน) และเสริมว่าการทำงาน ถ้านัดชาวบ้านมาแล้วต้องตรงเวลา “ไม่ต้องมาดูแลอะไรผม ถ้าอยากตอบแทนให้ไปทำให้ชาวบ้านดีขึ้น เป็นสิ่งเดียวที่จะตอบแทนผมได้”
 - 888 อธิบายเรื่องการเลี้ยงสัตว์ วัว แพะ หมูดำ การเลี้ยงไม่ให้เลือดชิดเลย (วางแผนสายพันธุ์หมู 20 ปี) และบอกว่าน้ำมันหมูดี ซึ่งคณะก็เล่าต่อว่าในหมู่บ้านห้วยสำเภาเองก็ไม่ได้ซื้อน้ำมันพืชอยู่แล้ว เพราะมีน้ำมันหมูใช้อยู่แล้ว ทำถนอมอาหารไว้ใช้ 888 ก็ยกตัวอย่างการแบ่งเนื้อหมู เช่น หากล้มหมู 1 ตัว แบ่งได้ 20 กอง ก็จับฉลากได้เนื้อหมูกัน

2.2. พิธีรณรงค์อธิบายพืชเกษตรที่คณะเสนอมา

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการชวนคุยและกระตุ้นคณะ
 - อธิบายพืชเกษตรที่คณะเสนอมา โดยจัดหมวดหมู่เป็น 2 ส่วนคือ 1) พืชที่ควรทำร่วมกัน (ทำร่วมแล้วจะมีศักยภาพ) 2) พืชที่ควรทำเดี่ยว

ที่	ทำร่วมกัน	ทำเดี่ยว
1	มะม่วงน้ำดอกไม้	หมูดำ
2	เงาะ	ไก่ดำ
3	ครึ่ง (จามจุรี)	1 ไร่ 1 แสน
4	อะโวคาโด	เย็บปัก/ งานมือ
5	ทุเรียน	วัว/ ควาย
6	ประดู่	แปรรูป
7	มะพร้าวน้ำหอม	
8	มะนาว	
9	พริกไทย	
10	กล้วยไข่	
11	เลี้ยงผึ้ง	

12	ไผ่	
----	-----	--

- สิ่งที่ต้องมาคิดกันต่อคือ ทำแผนบนกระดาษ ซึ่งมี 2 ระดับคือ 1) รายครัวเรือน 2) รายกลุ่ม/ หมู่บ้าน/ พื้นที่ ซึ่งรายกลุ่มต้องลงทุนเยอะ ต้องซั้วถึงจะลงทุน

พัฒนารายขายและชวนคิดถึงพืชเกษตรที่คณะร่วมกันเสนอ

- การวางแผนบนกระดาษต้องคิด 9 ข้อ
 - ✓ ที่ดิน มีเท่าไร สภาพดินเป็นอย่างไร
 - ✓ น้ำ: ต้นทุนน้ำเดิม (ปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ) มีเท่าไร เพื่อวางแผนทำ ต้นน้ำทุนใหม่เพิ่ม
 - ✓ พืช/ สัตว์/ งานมือ เวลาที่ใช้ ทุนที่ใช้เป็นอย่างไร
 - ✓ ความรู้และการจัดการรวมดีหรือยัง (ต้องซั้ว)
 - ✓ เวลา (ของคนปลูก คนเลี้ยง) มีเวลาต่อวัน ต่อปี อะไรบ้าง ต้องหักกับ กิจกรรมทั่วไป วันหยุด งานประเพณี
 - ✓ กำลังคนหลัก/ รอง หรือรับจ้าง
 - ✓ ตลาด/ช่วงเวลา/ระยะเวลา
 - ✓ แปรรูปหรือเพิ่มมูลค่า
 - ✓ ไอเดีย/ นวัตกรรม เน้นทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม หรือลดต้นทุนทั้ง งบประมาณ แรงงาน และเวลา ยกตัวอย่างเช่น ปลูกหมักดอง (กล้วย ตากแดดเป็นแผ่นใหญ่ ใช้เวลาตาก 3 วัน ราคาสูงกว่ากล้วยตากธรรมดา 3 เท่า และใช้เวลาน้อยกว่า 3 วัน)
- แผนบนกระดาษให้พิจารณาทั้งระยะสั้น คือเน้นลดต้นทุน โดยทำกิจกรรมเดิม เช่น เลี้ยงหมูเหมือนเดิม แต่ลดต้นทุนอาหาร และแผนระยะยาวคือ ทำกิจกรรมใหม่ ปลูก/เลี้ยงชนิดใหม่ โดยพิจารณาเห็นว่าภายใน 1-3 ปี เน้นลดรายได้ หรือเพิ่มทุน แต่รายได้ต้องเพิ่มด้วย จากนั้นต้องเริ่มหารายได้เสริม เน้นว่าต้องปลูก ผสมผสาน ยกตัวอย่างว่า ถ้าเห็นแล้วว่าประตูได้รายได้ดี แล้วปลูกแต่ประตู เวลาเก็บกินจะกินอะไร เป็นต้น

- พี่ณรงค์เน้นว่าจะคิดกิจกรรมต้องคิดเรื่องแผนบนกระดาษให้ครบ จากการศึกษาดูงานจะเห็นเรื่องการบริหารจัดการน้ำเด่นชัดที่สุด คณะต้องคิดเองในส่วนของ เวลาที่มี กำลังที่มี ส่วนเรื่องอื่น ๆ ก็ต้องคิดร่วมกัน ทั้งชนิดพืช ความรู้ การแปรรูป และนวัตกรรม

2.3.888 อธิบายว่า การชวนคิด ชวนคุยว่าแต่ละคนอยากกลับไปทำอะไร เพื่อกระตุ้นให้ได้คิด ได้เห็นความคิดของคนอื่น และทำให้ไปต่อยอดความคิดของตัวเองต่อ โดย 888 บอกว่าความคิดเหล่านี้ยังไม่ทำ แต่ต้องเอามาวางแผนบนกระดาษก่อน จึงชวนคิดต่อว่า 1) หลังจากได้ฟังเพื่อนๆ เสนอ คิดว่าสิ่งใกล้ตัวจะทำอะไร ตัวเองมีอะไรอยู่ อยากจะทำอะไร 2) ถ้าคิดรวมของ 38,000 ไร่ ทั้งหมด อยากให้คิดต่อว่าให้คิดถึงส่วนรวมว่าจะทำอะไร ขอให้คณะเป็นกันเอง ไม่มีเรา ไม่มีผม ซึ่งทางคณะบอกว่า “ตกลงกันแล้วครับ”

ตัวแทนคณะช่วยสนทนาเสนอความคิดเห็นร่วมของทั้ง 17 คน เกี่ยวกับโครงการที่จะทำที่ห้วยसान

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญที่คณะนำเสนอ
 - ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1) ระยะสั้นเห็นว่าเอาพืชที่มีอยู่มาแปรรูปเพิ่ม คือเอากล้วยเป็นตัวตั้ง เพราะในชุมชนก็เลี้ยงหมูกันเยอะ กล้วยนำไปใช้ได้ทุกส่วน เลี้ยงหมูแปรรูปกล้วย หน่อกล้วยทำเป็นจุลินทรีย์ ไบโตะงห่อขนม เลือกปลูกกล้วยแล้วคิดว่าเอาไปสื่อสารต่อในหมู่บ้านได้ง่าย 2) ระยะกลางก็จะปลูกแบบผสมผสานพวกพริกไทย 3)ระยะยาวจะปลูกเงาะ ทุเรียน และประดู่เสริมไว้ และอยากปลูกข้าวในป่าร่วมกัน (ไม่ได้ปลูกในพื้นที่ทำกินเพราะพื้นที่ทำกินน้อยอยู่แล้ว)
 - ✓ 888 เสริมว่าการปลูกกล้วยเพื่อเลี้ยงหมู ต้องเน้นขายร่วมกัน เวลาขายเยอะๆ ก็มีอำนาจต่อรอง เวลาซื้อยาสำหรับจำนวนเยอะๆ ก็ถูกกว่า การรวมตัวกันจะช่วยลดต้นทุน 20% ขายเป็นกลุ่มได้มากขึ้น 20% ก็ได้กำไรเพิ่มเป็น 40% “ให้ลองคิดดูว่าจะเข้มแข็งขนาดไหนถ้ารวมกลุ่มทำ ดั่งนั้นอย่ากก” ต้องไปเรียนรู้ว่าจะเลี้ยงหมูแล้วมี

ขั้นตอนการเชือดเป็นยังงี้ เช่น ชั๊นสตั๊ก การแพ็คหมู” และ 888 บอกว่าการเลี้ยงหมูของ สอนง.เบียงก้อมัด เพราะเอาซี่หมูไว้ใช้ แต่ทิ้งซี่หมูลงน้ำ จี๋หมูเอาไปทำประโยชน์ได้อีก

- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบอกว่า การแปรรูปกล้วยนั้นไม่จำเป็นต้องหาตลาดข้างนอกอย่างเดียว แต่สามารถเอามาขายในตลาดชุมชนได้ แต่เรื่องกระบวนการแปรรูปยังไม่ได้ทำกันจริงจังในชุมชน
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเสนอต่อเรื่องเย็บปักของชุมชนมีศักยภาพดีอยู่แล้ว แต่ติดปัญหาเรื่องตลาด
 - ✓ 888 เสริมว่าต้องเอาตามความต้องการของตลาด ยกตัวอย่างของดอยตุงว่าน่านักออกแบบที่มีชื่อเสียงมารวมออกแบบ โดยเน้นวัฒนธรรมผสมกับความต้องการของตลาด ต้องมีความสามัคคีกัน
- พี่วิภา ยกมือขออธิบายเพิ่มเติมว่าทำไมคณะถึงเลือกกล้วย
 - ✓ เพราะเป็นสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว
 - ✓ ไม่ต้องไปตัดหรือปลูกอะไรใหม่ หมูบ้านห้วยส้านไม่เชื่อใครง่าย ๆ ถ้าเอาพืชอื่นต้องตัด ต้องเริ่มใหม่
 - ✓ ทีมงานเอากลับไปทำเป็นตัวอย่าง ทำให้ชาวบ้านเชื่อได้
- พี่รัชณี บอกว่าหมู่บ้านละแวกนั้นมีกะเหรี่ยง ลีซอ ไทยใหญ่ มูเซอ อยากเสนอเรื่องการทอ อยากเอาลายของเผ่าต่างๆ มาออกแบบร่วมกัน ตอนนี้นักในหมู่บ้านก็เย็บได้ แต่ยังไม่รู้เรื่องออกแบบ
 - ✓ 888 บอกทีมงานมฟล.ว่า ให้ไปคุยกับทีมงานดีไซน์ของ มฟล.ว่ามีความเป็นไปได้แค่ไหน 888 บอกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา เพราะต้องศึกษา 888 บอกว่า มฟล. เป็นเจ้าแรกที่เอาผลผลิต (สิ่งทอ) ของกลุ่มชนเผ่าต่างๆ มาทำตลาด และเป็นเจ้าแรกที่จ่ายเงินสดให้
 - ✓ 888 เล่าว่า ตอนไปดอยตุง สมเด็จย่าไปเห็นชุมชน เห็นว่าเจ็บป่วยและบอก 888 ว่า เราจะช่วยเขาอย่างไรได้บ้าง เขาจนมาก 888 เห็นว่าชุมชนมีการเย็บ ทออยู่แล้ว จึงนำไปหาคนที่เก่งออกแบบ จนปัจจุบันนำไปขายไกลทั่วโลก ถ้าอยากให้เกิดเรื่องนี้ต้องรอ เพราะต้องใช้เวลาจากนั้นเปิดตัวอย่าง Collection Doitung and friend ให้คณะดู
- พี่ณรงค์เสนอเรื่องตลาดชุมชน (9 ชนเผ่า) รวบรวมสินค้าของทุกชนเผ่า และสรุปจากสิ่งที่คณะเสนอ โดยแบ่งเป็นสินค้าตามประเภท ได้แก่ อาหารและแปรรูป (เช่น กล้วย มะขามป้อม) งานมือ (เช่น ถ้วยย่าม งานทอ) พืชสด และไม้ผล

ต้องมาช่วยกันคิดอีกทีว่าจะจัดตรงไหน สินค้าพื้นฐานคืออะไร เริ่มเมื่อไหร่ และต้องเปิดตัวให้คน นักท่องเที่ยวรู้จัก

- พี่ณรงค์ชวนคุยว่าแต่ละกิจกรรมที่อยากทำต้องคิดถึงคุยกันต่อ เช่น จะทำงานฝีมือ ต้องดูว่าตอนนี้มีจักรอะไร มีจำนวนเท่าไร เย็บผ้า เย็บหนังได้ไหม เป็นต้น และต้องดูความรู้และการจัดการร่วมกัน สินค้าอะไรที่มีศักยภาพมากๆ ก็ส่งไปตลาดข้างนอก ส่วนสินค้าพื้นฐานนำมาจำหน่ายในตลาดชุมชนได้ แต่ทุกอย่างต้องเน้นเรื่องคุณภาพด้วย

2.4. ช่วงพักเบรก 888 คุยกับคณะบางส่วน (กลุ่มสตรี ผู้ใหญ่บ้าน ส. อบต. นายจรรยา และนายอาสา)

● ประเด็นเนื้อหาสำคัญ

- 888 บอกว่าให้อาหมุเหมยซานไปให้เลย แต่ต้องดูว่ามีอาหารพร้อมยัง
 - ✓ พี่รัชนี้บอกว่าจะส่งสามีมาเรียนเป็นหมอหมู 888 ถามต่อว่า สามีทำอะไรอยู่ ซึ่งพี่รัชนี้ตอบว่า ทำงานรับจ้าง 888 บอกว่าให้โทรถามเลย และให้คำตอบเราภายใน 5 นาทีว่าเขาสนใจไหม (สรุปว่าสามีสนใจ) โดย 888 บอกว่าให้จ้างมาทำงานกับโครงการเลยคนแรก และจะส่งไปเรียนที่ภูพาน 1 เดือน
- 888 บอกว่า คนที่จะล้มสวนอย่าทำทีเดียวทั้งหมด ให้ทำทีละขั้นทีละตอน ไม่อยากให้โค่นทั้งหมด ขอให้โค่นทีละหน่อ 1/3 หรือ 1/4
- พี่วิภา บอกว่าปลูกข้าวโพดไว้เลี้ยงหมู อยากปลูกประดู่แทน
 - ✓ 888 เสริมว่าล้มข้าวโพดสักครึ่งหนึ่ง เอากล้วยไปเสริมเป็นอาหารหมู ที่เหลือปลูกประดู่ได้ 888 บอกว่าแม่พันธุ์หมู จะให้มีลูกสมบูรณ์ต้องอายุไม่เกิน 5 ปี จะเลี้ยงหมูต้องคำนวณการปลูกกล้วย ไม่ต้องซื้ออาหาร กำไรสูงประมาณ 70% ถ้ากินเองก็ได้ลดรายจ่าย และพูดทิ้งท้ายว่า **“ตอนนี้ทุกคนเป็นหนึ่งเดียวกันหมดแล้ว ไม่มีคุณ ไม่มีผม มีแต่เรา เป็นหนึ่งเดียวกันหมด พวกคุณก็คิดกันได้ ไม่ยอมคิดที่ห้วยสำน แต่มาคิดกันที่เปียงก่อ”** ซึ่งคณะก็บอกกลับมาว่า **“อยู่บ้านไม่ใช่ไม่คิดนะครับ แต่รวมตัวกันแบบนี้ยาก”**

● ข้อสังเกตเพิ่มเติม

- วันนั้นคณะดูมีกำลังใจ และมีความอยากกลับไปทำในพื้นที่ (ฮักเหิม) มีบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนร่วมกันทั้งหมด ไม่แบ่งชาย หญิง ผู้นำ มีการนัดคุยกันเองก่อนเข้าประชุม ระหว่างประชุมและพักเบรก กลุ่มผู้ชาย ผู้หญิง ผู้ใหญ่บ้านก็พูดคุยแลกเปลี่ยนร่วมกัน ชวนกันคิดว่าจะกลับไปทำอะไรที่หมู่บ้าน

คณะวิทยาสำนวณพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องโครงการที่จะกลับไปทำระหว่างพัก โดยไม่แบ่งแยกชาย หญิง หรือผู้นำ

2.5. คณะรับฟังและชมระบบตะบันน้ำ

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญ
 - ระบบน้ำ สอน. ตะบันน้ำ และระบบเครื่องปั่นไฟฟ้าจากพลังน้ำ
 - คณะสนใจ ตะบันน้ำที่ใช้แรงดันน้ำจากที่ต่ำขึ้นสู่ที่สูง โดยระบบที่เห็น ความสูงปากท่อส่งแรงดันน้ำมายังตัวเครื่องตะบันน้ำอยู่ที่ 2 เมตร สามารถตะบันน้ำขึ้นสูงได้ 20 เมตรนำไปเก็บไว้บนบ่อพักน้ำตัวแรกแล้วกระจายน้ำไปยังบ่อที่อยู่ต่ำกว่า เป็นพวงๆ ใช้ในแปลงเกษตรลดรายจ่ายจากการสูบน้ำได้
 - ต้นทุนผลิตเครื่องตะบันน้ำพร้อมระบบส่งน้ำ อยู่ที่ 5,200 บาท มีอายุการใช้งาน 10 ปี เราจะได้ น้ำ 720 ลิตรต่อวัน จากการลงทุนเพียงครั้งเดียว ถ้าตัวตะบันน้ำอยู่ในร่มหรือที่กำบังแสงแดดได้จะช่วยยืดอายุการใช้งานได้ถึง 15 ปี
 - พี่ณรงค์สรุประบบการทำตะบันน้ำ ว่าสามารถนำมารดน้ำแปลงผักได้ และอธิบายการทำระบบส่งน้ำโดยใช้ตะบันน้ำ ซึ่งสามารถส่งไปรดน้ำผักในแปลงได้

คณะวิทยาสำนวณดูการทำงานระบบตะบันน้ำ

2.6.888 และพีธีณรงค์ชวนคณะคิดต่อ

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญ
 - ชวนคิดว่าระหว่างต้นกล้วยที่จะปลูก สิ่งที่สามารถปลูกระหว่างต้นกล้วยได้ และสามารถนำมาแปรรูปควบคู่กับกล้วยได้คือ
 - ✓ ผัก
 - ✓ พักทอง: นำมาแปรรูปอบได้ ยอดก็กินได้ ลูกเล็กก็นำมาแกงได้
 - ✓ มันเทศหวาน แต่จะมีปัญหาถ้าแมลงกิน จะขม
 - ✓ เผือก
 - ✓ และพืชหัวต่างๆ
 - ต้องมีการกำหนดกติการ่วมกัน
 - 888 เน้นย้ำว่าสิ่งที่คุยกันว่าใต้กล้วยทำอะไรได้บ้าง เป็นตัวอย่างชวนให้คิด ให้พวกคุณไปตัดสินใจกันต่อ และการปลูกกล้วยต้องไม่ปล่อยทิ้งขว้าง ต้องดูแล เก็บใบมาหมักเป็นอาหารหมู เอามาคลุมโคนต้นไม้และสลายย่อยเป็นปุ๋ยธรรมชาติ เป็นหน้าดินดีต่อไป เหล่านี้ต้องอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจด้วย
 - 888 ถามว่า ใครที่กลับไปคิดว่าจะตัดต้นลิ้นจี่ พี่สงกรานต์ ตอนแรกว่าจะตัดหมด แต่คิดว่าจะตัดแค่บางส่วน มันจะจัดกระจาย ปลูกจักรพรรดิ และองฮวย
 - ✓ 888 ถามต่อว่ามีพื้นที่ประมาณกี่ไร่ และอธิบายเสริมว่าการทำงานของมูลนิธิเมื่อเข้าไปก็จะจับ GPS ว่ามีพื้นที่เท่าไร ถ้าพื้นที่ทับซ้อนหรือมีปัญหาจะพยายามทำให้เกิดความชอบธรรม (แต่ไม่ได้ให้เงิน) และห้ามบุกรุกเพิ่ม
 - ✓ พี่สงกรานต์ตอบว่าทั้งลิ้นจี่และกล้วยมีรวมประมาณ 3 ไร่ ที่คิดเบื้องต้นคือ อยากเอาพริกไทยไปปลูกแซมต้นลิ้นจี่
 - ✓ 888 บอกว่าจากที่ฟังแล้วแบ่ง 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ปลูกแปลงไม่มีราคา ส่วนที่ 2 ปลูกพริกไทย ส่วนที่ 3 ปลูกกล้วย ซึ่ง 888 บอกว่าสิ่งที่จะช่วยได้คือพันธุ์ เป็นพันธุ์ที่แพงและดีที่สุด และเดี๋ยวจะคุยต่อเรื่องกองทุนเมล็ดพันธุ์
 - นายอาสาเล่าว่า กลับไปต้องประชุมกับหมู่บ้าน 129 ครัวเรือน ต้องให้เขาเข้าใจ ใครจะเข้าร่วมบ้าง
 - สมเดช: ผมต้องการจะปลูกอโวคาโด
 - ✓ 888 เดี่ยวเรายุกัน แล้วตลาดอยู่ที่ไหน
 - ✓ สมเดช: ยังไม่รู้ครับ

- ✓ 888 บอกว่า อย่าทำเพราะกระแส ให้ศึกษาเรื่องตลาด ใครซื้อ ซื้อเท่าไร แล้วราคาย้อนหลังไป 5-10 ปี ราคาเป็นยังไงบ้าง ถ้าแต่ละปีราคาขึ้นๆ ไปเรื่อยๆ นำปลูก แต่ถ้าราคาลดๆ ลงเรื่อยๆ ก็ไม่นำปลูก ดังนั้นต้องกลับไปปลูกบนกระดาดก่อน
- ✓ 888 นอกจากอโวคาโดแล้วอยากปลูกอะไรอีก
- ✓ สมเดช: พริกไทย และมะม่วงหิมพานต์
- สมบูรณ์: ถ้าเลี้ยงหมูแล้ว ก็อยากได้หมูปามาให้ชาวบ้านเลี้ยง (เอาหมูตำมาผสมกับหมูป่า) เมื่อมีปลูกพริกไทย ปลูกกล้วยแล้ว เราก็ปลูกพืชเครื่องเทศ เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ และเรื่องกล้วยอยากขอให้ 17 คนที่มาดูงานวันนี้ ตั้งหุ้นสหกรณ์หุ้นละ 500 บาท ทำเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้าน ถ้าหุ้นก็เอาไปทำต่อแปรรูปได้ ถ้าทำได้จริง ทำสำเร็จได้ ชาวบ้านก็จะมาดู มาเห็นว่าคนที่ดูงานได้ประโยชน์ ได้ความรู้ และได้เงินด้วย
 - ✓ 888 บอกว่า ถ้าไปรวมหุ้นกันมาได้เท่าไร ทางโครงการจะออกเพิ่มให้อีกเท่าตัวหนึ่ง เป็นกองกลาง และ 888 เสริมว่าหลังจากดูงานแล้วต้องทบทวน (ทำทันที) พูดอย่างเดียวให้ชาวบ้านเข้าใจไม่ได้ ต้องทำไปด้วยและพูดไปด้วย ตอนนี้เริ่มเห็นตุ๊กตาเป็นรูปเป็นร่างแล้ว
 - ✓ 888 ให้ทีมงานเช็คว่โครงการมีหมูป่ากี่ตัว เพื่อจะสนับสนุนให้บ้านห้วยसान
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน: ขอคำปรึกษาว่า เราสามารถเอากาแฟไปปลูกบนดอยสามเส้าและดูแลป่าควบคู่กันได้ไหม
 - ✓ ยังไม่รู้ เพราะไม่รู้จักที่ตรงนั้น แต่เท่าที่ทราบมาว่าเป็นพื้นที่อุทยาน ซึ่งยากมาก เลยยังไม่อยากให้เกิดเรื่องนี้ ซึ่งพี่ณรงค์บอกว่าต้องตัดถนนด้วยเลยคิดว่าเป็นไปได้ยาก 888 จึงบอกว่างั้นไม่แนะนำ
- พี่วิภา: คิดว่ายังไม่มีสถานที่ทอดกล้วย ปรึกษาคณะกันเองว่า สามารถใช้หอประชุมได้ไหม (คณะตอบได้ ซึ่งเป็นสัญญาณและบรรยากาศที่ดีมากในการประชุม) และไม่อยากทิ้งเรื่องมะนาว
 - ✓ 888 บอกว่ามะนาวต้องปลูกไว้กินเองก่อน ค่อยๆ ไปแล้วค่อยคิดเรื่องขาย ทาง มฟล.จะช่วยเรื่องพันธุ์ การปลูก และดูแล
 - ✓ พี่ณรงค์เสริมว่าจะให้กล่อมะนาวไปทดลองปลูกจริงกันดู
- พี่ณรงค์สรุปสิ่งที่คิดกันมาและเสนอเพิ่มเติม
 - ✓ พืชหัว: พักทอง เผือก มันเทศ
 - ✓ พืชสี: อัญชัญ แก้วฮวย ใบเตย

- ✓ ตระกูลถั่ว: ถั่วแดง ถั่วดำ ถั่วลิสง
- ✓ ข้าวโพดหวาน ใช้ปิ้งหรือหนึ่งก็ได้
- ✓ เครื่องเทศ: ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด
- ✓ พันธุ์กล้วยอื่นๆ: กล้วยน้ำว้า กล้วยไข่
- ✓ รวมกลุ่ม ถ้าคนละ 500 บาท จำนวน 17 คน ก็น่าจะเริ่มได้เลย
- พี่ณรงค์ชวนคิดต่อเรื่องการท่องเที่ยว ที่จะเอื้อให้ตลาดชุมชนขายได้ดี
 - ✓ แปลงนา
 - ✓ ปลุกพืชสี ดึงเวลาให้นักท่องเที่ยวหยุด เพื่อดึงลูกค้าให้แวะซื้อของ
 - ✓ จุดน้ำร้อนสำหรับแช่เท้า
 - ✓ จัดบรรยากาศที่ดึงดูด เช่น กองฟาง คอวย
- 888 อธิบายและสรุปการดำเนินงานในห้วยสำนที่ผ่านมา แรงงานที่มาทำมีใครบ้าง
 - ✓ สร้างถึงพักน้ำห้วยสำน ทำให้เห็นความคืบหน้า
 - ✓ ขนส่งท่อเรียบร้อย
 - ✓ การประชุมแบ่งงานชาวบ้านห้วยสำนว่าแต่ละวันทำไปได้เท่าไร จะทำอะไรต่อไปบอกว่า
 - ✓ การทำฝายของบ้านสุขฤทัย

ทีมงานมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ มอบเมล็ดพันธุ์พืชและพระบรมฉายาลักษณ์เป็นที่ระลึกแก่คณะห้วยสำน

ช่วงบ่าย

2.7.รับฟังการบรรยายเรื่องหลุมพอเพียง ณ แปลงเพาะบัว

- ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการบรรยาย
 - พี่แก้วอธิบาย ไม้ 5 ชนิดในหลุมพอเพียง ได้แก่ 1) ไม้พื้เลียง เช่น กล้วย 2) ไม้ฉลาด เก็บกิน เก็บเกี่ยวได้ เช่น มะรุม 3) ไม้ปัญญาอ่อน ได้แก่ พืชผัก พริก

ตะไคร้ คื่นช่าย ผักชี ต้นหอม 4) ไม้บ้านาญ ได้แก่ ไม้ผล มะนาว มะม่วง เก็บเกี่ยวได้ตลอด 5) ไม้มรดก เช่น ประดู่ พยุง มะค่า

- ขนาดหลุมพอเพียงต้องไม่ใหญ่เกินไป ไม่งั้นจะเข้าไปเก็บผักได้ยาก ขนาดหลุมที่เหมาะสมคือ 2-3 เมตร

เดินชมและรับฟังบรรยายเรื่องหลุมพอเพียง ณ แปลงเพาะบัว

2.8. ศึกษาดูงานและการบริหารจัดการน้ำฝายน้ำริม (บ้านพอ)

● ประเด็นเนื้อหาสำคัญในการบรรยาย

- พ่อสวัสดิ์ อดีตประธานฝายน้ำริม เล่าว่าเดิมมีปัญหาเดือดร้อนน้ำไม่พอใช้ จะทำไงให้ป่าอุดมสมบูรณ์ วิธีแก้ปัญหาคือต้องใช้หลัก เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา การทำความเข้าใจสำคัญมาก เพราะหมู่บ้านต้นน้ำ ไม่มีที่ราบ ต้องหากินกับป่า ใช้เวลานานกว่าจะเข้าใจ ใช้การทำประชาคม เปลี่ยนอาชีพจากทำไร่ข้าวโพด เป็นพืชที่อยู่กับที่ ทำความเข้าใจให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญ คนอยู่กับป่า มีการจัดการเขตแดนต่าง ๆ ไม่ให้บุกรุกเพิ่ม เมื่อชาวบ้านเข้าใจ ก็นัดประชาคมทำกฎระเบียบร่วมกันทั้ง 14 หมู่บ้าน วิธีการทำความเข้าใจต้องอ่อนโยน และอดทน จนการดูแลป่าสำเร็จ ไม่มีการบุกรุก โดยเล่าต่อว่าในปี 54 เกิดน้ำป่าอย่างรุนแรง ฝายพัง ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานใด จนได้รับการช่วยเหลือจากโครงการ มีการจัดฝายป่า (ทางความคิด) เอาแนวทางของโครงการมาปรับใช้ ให้ชาวบ้านเป็นคนทำ ส่วนโครงการสนับสนุนอุปกรณ์
- พ่อเรว ประธานฝายน้ำริม เล่าถึงกระบวนการตั้งคนเข้ามามีส่วนร่วมในการซ่อมแซมฝายร่วมกัน ต้องแบ่งและเวียนคนจาก 14 หมู่บ้านมาช่วยกัน วันละประมาณ 10 คน
 - ✓ 888 เสริมว่าก่อนโครงการเข้ามาชุมชนมีรายได้งบประมาณ 1 ล้านบาท 53 ล้านบาท ตอนนี้ทำให้มีรายได้เพิ่มมาอีก 13 ล้านบาท

(รวม 66 ล้านบาท) ภายใน 1 ปีแรก ดังนั้นทุกบาททุกสตางค์ที่ส่งไป
ต้องตอบให้ได้ว่า “ชาวบ้านได้อะไร”

- ✓ 888 บอกว่าที่ห้วยส้านแน่จริงกว่าที่บ้านพ่อ เพราะที่บ้านพ่อส่งคนทำ
วันละ 10 คน แต่ที่ห้วยส้านส่งคนมาทำวันละ 100 คน

พ่อสวัสดิ์และพ่อเรวเล่าถึงความเป็นมาและการจัดการน้ำฝายน้ำริน

- ลุงสมพงษ์เล่าว่า ตั้งแต่ซ่อมฝายก็มีน้ำใช้ตลอด ที่ดินตอนนี้แทบจะไม่มีว่าง
และเล่าถึงกระบวนการจัดการน้ำ โดยเอาผู้ใหญ่บ้านทุกบ้านมาคุยกัน วางกฎ
ร่วมกัน แก้ปัญหาเรื่องการแย่งน้ำ ถ้าฝายฝืนจะตักเตือน ปรับ และถูกตัดสิทธิ์
ประโยชน์จากหมู่บ้าน กฎนี้ใช้ทั้ง 4 ตำบล 14 หมู่บ้าน เป็นคนดูแลประตูน้ำ ดู
ตามความต้องการของผู้ใช้ ช่วงไหนน้ำมากไปก็ปิด ช่วงไหนน้ำน้อย ไม่พอ ก็
เปิดประตู ไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงิน แต่ได้ค่าตอบแทนเป็นข้าว ชาวบ้านจะจ่าย
ค่าบริหารจัดการ 5 กก. ต่อไร่ ในสัปดาห์ 100% นายเหมืองได้ 70% นายฝาย
จะได้ 30% ถ้าได้ข้าว 10 กระสอบ นายฝายจะได้ 3 กระสอบ เป็นต้น
- ✓ 888 เสริมว่า ที่นี้ยังขาดเรื่องหนึ่งคือ การติดมิเตอร์เพื่อความเป็นธรรม
ในการใช้น้ำ

ลุงสมพงษ์และเกษตรกรบ้านพ่อเล่าถึงการจัดการน้ำฝายน้ำรินและสถานการณ์การทำเกษตรในพื้นที่

- เกษตรกรบ้านพ่อเล่าถึงรายได้เปลี่ยนแปลง หลังจากโครงการเข้ามาก็ดีขึ้น ตนเลือกปลูกยาสูบเพราะ ใช้น้ำน้อย และครอบครัวเคยทำมาก่อน แต่ปีนี้สถานการณ์ลำบาก เพราะรัฐกำหนดว่าต้องเสียภาษีด้วย เมื่อก่อนมีรายได้ 70,000 กว่าบาท ปีนี้มีรายได้แค่ 30,000 กว่าบาทจากการขายยาสูบ ทั้งที่ต้นทุนการผลิต จำนวนการขายก็ไม่ต่างจากเดิม เวลาขายยาสูบก็มีพ่อค้าคนกลางมารับ เขาก็กดราคาด้วย ก็ขายด้วยความจำเป็น ตอนนี้ลำบากมาก
 - ✓ 888 บอกว่าฟังแล้วมีเรื่องที่ยากจะชวนคุย 888 บอกว่า “แปลงเกษตรที่นี้เป็นแปลงติดกันหมด ขอโทษที่ทอดทิ้งมานาน ผมจะกลับมากับตลาด 3,600 ไร่เป็นแปลงเดียวกัน มีหมุดหลัก ถ้าเอา 3,600 ไร่ ทำเป็นอย่างเดียวกัน รวมกันทำ เวลาซื้อของลงทุนก็จะถูกลง เวลาขายก็ได้ราคาสูงขึ้น ถ้ารวบรวมได้ 3,600 ไร่ มูลนิธิจะเอาเครื่องมือ เครื่องจักรจากคุโบดามาให้ทั้งหมด แต่คนที่จะใช้เครื่องจักร ดูแลเครื่องจักรต้องเป็นพวกคุณเอง เป็นไปได้ไหมที่จะรวมแปลงแบบนี้ แล้วแบ่งตามสัดส่วนของพื้นที่ ถ้าใช้เครื่องหยอดข้าวเสียข้าวแค่ 7 กก ถ้าหว่านเองเสีย 20 กว่าโล และที่นี่จะเป็นเกษตรกรแปลงรวม ให้กลับไปคิดมาแล้วบอกอีกที”
- ข้อซักถามจากคณะ
 - พี่สงกรานต์ถามว่าทำนาได้ปีละกี่ครั้ง
 - ✓ ทำได้ 2 ครั้ง แต่ทำครั้งเดียว เพราะหมุนเวียนพืชอื่นมาปลูก ไม้จันทน์ดินจะเหนียว ไม่ได้ทำพืชซ้ำซาก เพราะดินจะไม่มีกรดมีด่าง ไม่มีการเผา
 - รองนายก อบต. ถามว่า ที่บอกว่ามีการแบ่งเวรการใช้น้ำ ช่วยอธิบายเพิ่มเติมได้ไหมว่าแบ่งยังไง
 - ✓ คลองส่งน้ำไป 2 เส้นทาง มีอาคารแบ่งน้ำ 16 แห่ง โดย 8 แห่งที่ใกล้น้ำจะเปิดน้ำให้ใช้ตอนกลางคืน และ 8 แห่งที่อยู่ปลายน้ำ จะเปิดน้ำให้ใช้ตอนกลางวัน ซึ่งกรรมการก็มีวิธีเลือกนายฝ่ายด้วย คือ ต้องเลือกนายฝ่ายจากหมู่บ้านผู้ใช้น้ำปลายน้ำ ถ้าเอาคนหัวน้ำมาเป็น กลัวจะใช้เส้นสายกัน

2.9. ตัวแทนจากบ้านน้ำปากและบ้านห้วยธนูเล่าประสบการณ์จากการเข้าร่วมกับโครงการ

- ประเด็นสำคัญ

- พี่แก้ว: เกษตรกรที่ได้รับฝายตัวแรกทีจ. น่าน (บ้านน้ำปาก) เคยเจอปัญหาอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก พื้นที่แปลงเกษตรเสียหายไปกับน้ำ ที่นาเสียหายจาก 161 ไร่ เหลือ 37 ไร่ หินน้ำลงมาทับถมกันหมด โครงการเข้ามาพัฒนาเรื่องน้ำ สนับสนุนอุปกรณ์ ชาวบ้านเป็นแรงงาน 60 วัน แรงงาน 1884 คนจนได้น้ำมาใช้ มีการพัฒนานาเดิม ทำให้มีพื้นที่รับประโยชน์เพิ่ม กลายเป็น 363 ไร่ และมีการทำฟิชหลังนาเพิ่ม หันมาทำเกษตรแบบผสมผสาน ร่วมกับงานปศุสัตว์ และเล่าต่อว่าเมื่อก่อนนาได้ผลผลิต 37 ถังต่อไร่ ต้องไปทำงานกรุงเทพ พอมีน้ำมาก็แบ่งโซนปลูกข้าว 2 ไร่ มีการเพิ่มผลผลิตในการใช้ปุ๋ยคอก จาก 37 ถัง ได้เป็น 110 ถัง อีกไร่เศษแบ่งเป็นปลูกพืชผสมผสาน ปลูกพืชหลังนา เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ทำให้ลดรายจ่ายได้วันละ 40 บาท ลดค่าปุ๋ยเดือนละ 300 กว่าบาท จากไร่หนึ่งในนาต้องจ่ายค่ายา 2,000 กว่าบาท เหลือ 200 กว่าบาท/ไร่ ตอนนี้ปลดหนี้ได้หมดแล้ว มีเงินออม มีเงินหมุนเวียน
- หนานผานจากบ้านห้วยธนูเล่าว่า เมื่อก่อนไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้ ก็ทำเกษตรเชิงเดี่ยว ทำข้าวโพด ข้าวไร่ และไปขายแรงงาน ต่อมาเจอกับปัญหาอุทกภัย แม่และยายเสียชีวิตจากอุทกภัย และเห็นว่าโครงการเข้ามาเก็บข้อมูล สอบถามต่างๆ และชวนคนที่สนใจอยากไปดูงาน พอดีชาตคน 1 คน ตนเองเลยเสนอตัวไป ที่ไปเพราะอยากเห็นดอยตุง ไม่ได้อยากดูงานอะไร แต่พอไปดูแล้วก็อยากเปลี่ยน อยากทำแบบที่ดอยตุงทำ

พี่แก้วและหนานผานเล่าถึงประสบการณ์การเข้าร่วมกับโครงการ

- ข้อซักถามเพิ่มเติม

- 888 ถามว่าทำยังไงให้ชาวบ้านเข้าใจ

- ✓ ผมมาคนเดียว รู้คนเดียวก็อยากให้ชาวบ้านได้ด้วย รู้และเข้าใจอย่างผมด้วย ตอนแรกผมก็ไปพบผู้นำ แต่ผู้นำไม่เอาด้วย ตอนหลังเลยชวนชาวคนที่สนใจ 40 คนไปร่วมทำฝายด้วยกัน ทำร่วมกัน ทำฝายอยู่ 32 วัน แล้วน้ำมาเลย เราต่อน้ำให้เห็น และคนก็เริ่มเห็นด้วย

** 888 จึงชวนคณะห้วยสันคิดว่าวิธีการที่หนานผานเล่ามาเป็นเหมือนกับที่คิดใหม่

- ตัวแทนคณะห้วยสันถามว่า ใช้เวลานานไหมกว่าชาวบ้านจะเชื่อ

- ✓ ใช้เวลา 3 เดือน และเอาไปบอกญาติ และประกาศในรายการวิทยุบอกเล่าให้ชาวบ้านฟัง ใช้หลักศาสนาเข้ามาช่วย ชาวบ้านศรัทธาอะไร ต้องทำให้เชื่อ ศรัทธา และที่สำคัญต้องลงมือทำ
- ✓ 888 บอกกับคณะห้วยสันว่า พวกคุณมีกัน 17 คน เขามีคนเดียวในการทำให้ชาวบ้านเชื่อและลงมือ ดังนั้นห้วยสันต้องใช้เวลาอย่างน้อย 3 เดือน